

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף קא:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קבג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמוח)

תורה אור

שמואל-א טו (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם:

תורה קכג

שמות כב (ח) על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלקה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שניהם לרעהו:

דברים שופטים יו (יא) על פי תמונה אשר יורוף ועל המשפט אשר יאמר לה פשעה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לה ימין ושמאל: שמות בשלה יד (לא) וירא ישראל את ה' והנה אש עשה יקוק במצרים ויירא העם את יקוק ויאמינו ביקוק ובמשה עבדו: פ

דברים לב (ו) הליכה נתגלו ואת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנה הוא עשך וינכנך:

איוב א (א) איש היה בארץ עוץ איוב שמו ונהג האיש הוזהר מן ישר וירא אלהים וקר מרע:

מלכים-א ה (יא) ויחכם מכל האדם מאימן הארץ ויחזיק ויכלכל וירדע בני מחול ונהי שמו בכל הגוים סביב: משלי ל (ב) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי:

תהילים עג (כב) ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עשך: משלי כא (ל) אין חקקה ואין תבונה ואין עצה לנגד יתות: תורה קכד

תהילים פס (א) שיר מזמור לבני קרח למנצח על קולות מצלות משכיל יהונתן:

תורה קכה

שמות בשלה טו (כה) ויאמר משה אכלתו היום כי שבת היום ליתנה היום לא

תמצאנה פשדו:

תורה קכו

שמות כי תשא אל (יו) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם כי ששת ימים עשה יקוק את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינקש:

ס

קא:

ליקוטי

קכב ^[א] (שמואל א טו) **וגם נצח ישראל לא ישקר**. כי זה ידוע כי שמדת הנצחון ^[ב] אינה סובלת האמת, כי אף אם יראה לעינים דבר אמת, ידחה אותו מחמת הנצחון ^[ג], וזה מכורר מאודי. אך לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה כי הקב"ה אף בהנצחון הוא אמת, ואינו משקר ח"ו. וזהו **וגם נצח ישראל לא ישקר** :

קכג ^[ד] **העיקר** והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור ^[ה], ולקבל דבריו על כל **אשר יאמר כי הוא זה** ^[ו], דבר קטן ודבר גדול. ולבלי לנסות ח"ו מדבריו **ימין ושמואל** ^[ז], כמשארז"ל (ספרי פ' שופטים ^[ח]) אפי' אומר לך על ימין שמואל וכו', ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור ^[ט]. וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלימות ואינו מקושר להצדיק. וישראל בעת קבלת התורה היו להם חכמות גדולות, כי אז היו עובדי ע"ז שבימיחם, שהיה מעותם ע"פ חכמות וחקירות גדולות כידוע ^[י]. ולולי שהיו ישראל משליכין "מעצמם החכמות, לא היו מקבלים התורה. כי היו יכולים לכפור בכל ח"ו ולא היה מועיל להם כל מה שעשה משה רבינו עמיהם ^[יא]. ואפי' כל האותות והמופתים הנוראים שעשה לעיניהם, לא הי' מועיל להם, כי גם עתה נמצאים אפיקורסים הכופרים ע"י שמות ומעות חכמתם. אך ישראל עם קדוש ראו האמת והשליכו החכמות, **והאמינו בה' ובמשה עבדו** ^[יב], ועי"ז קבלו התורה. והיינו שתרגם אונקלוס (דברים לב) **עם נבל ולא חכם**, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו. כי עיקר קבלת התורה היה ע"י ולא חכימו, היינו ע"י שהשליכו מאתם כל החכמות כנ"ל : וזה **נבל ר"ת לב נתיבות** שהוא כלליות התורה, והיא"ו החכמה האמיתיות, אשר אצלה כל החכמות בטלים. והיינו נבל, שהיא בחי' התורה הנקראת נובלות החכמה העליונה (ב"ר פ' יז): "ו**בוא וראה** שעתה מכואר ומיושב התרגום הזה, שהוא פליאה גדולה, וכל העולם תמהים עליו ^[יג], מה ענין תיבת נבל לתרגמו על קבלת התורה. אך עתה מה נמצאו לחיד דברי התרגום האלו (פ'): והעיקר העבודה להיות **תם וישר ירא אלקים וסר מרע** ^[יד] בלי שום חכמות. ושלמה המלך ע"ה אחר שכתוב בו (מלכים א ה') **ויחכם מכל האדם**, אמר (משלי ל) **כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם** לי. וכן אמר אסף (תהלים עג) **ואני בער כולא אדע בהמות הייתי עמך** ^[טז]. וכן כתיב^{יד} (משלי כא) **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** : **קכד** ^[יז] **שיר מזמור למנצח** ^[יח], זמרו למי שמנצחין אותו ושמה (פסחים קיט.)^[יט]. כי כשמדבר לפני הקב"ה ומפרש שיחתו במענות ובקשות, רוצה לנצח את הקב"ה כביכול, והש"י יש לו טענה מזה ^[כ]. ע"כ שולח לו דיבורים שיוכל לנצח אותו כביכול, כדי לקבל התענוג. כי בלא זה בוודאי לא הי' אפשר לבשר ודם לנצח את הקב"ה, אך הש"י עצמו שולח ומזמין לו דיבורים ומענות לנצח אותו כנ"ל :

קכב קכג קכד קכה קכו קכז קכח

מוהר"ן

קכה ^[כא] (שמות מז) **ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכו'** ולמדו רז"ל (שבת קיז ע"ב) מכאן שהי"ב לאכול שלש סעודות בשבת, כי תלתא **היום** כתיבי ^[כב]. נמצא שעל כל סעודה מג' סעודות כתוב^{כג} היום, לרמז שלא לאכול בסעודה של שבת רק בשביל היום. כי לפעמים אוכלים בשביל שרעב מאתמול ^[כד], ולפעמים בשביל שלא יהא רעב למחר, אך בכל סעודה מג' סעודות של שבת, לא יאכל כ"א בשביל היום, היינו סעודה זו לא בשביל קודם ולא בשביל אח"כ: לָנוּה הענין לא שמעתי מפיו הק' בעצמו, רק מפיו אחר שאמר משמו, וכתבתיו כמו ששמעתי. אח"כ נזדמן שדברתי עמו ז"ל מענין זה, ופקפק בעצמו ע"ז ^[כה]. ואמר הלא אכילת שבת יקרה מאד מאד, וכמבואר בכל דברי רז"ל שבשבת צריכין דווקא לאכול ולשתות ולהרבות במעדנים. והבנתי שאין כוונתו במאמר זה הנ"ל למעט באכילת שבת ח"ו. ותוכן כוונתו במאמר זה לא ביאר לי כלל, כי לא זכיתי לדבר עמו עוד ממאמר זה. רק אח"כ שמענו מפיו הק' ז"ל כמה וכמה תורות על ענין מעלת קדושת אכילת שבת שיקרה מאד, ואמר בפירוש שצריכין בשבת להרבות במאכל ובמשתה כפשומו ^[כז] כי אכילת שבת היא כולה אלקות כולה קודש וכו'. ע' בהתורה שאלו את ריב"כ בסי' נז, ולקמן ^[כח] מ"ש שם שעיקר כבוד שבת הוא האכילה ע"ש ועוד בכמה מקומות ^[כט]:

קכו ^[ל] **בזוהר** בכמה מקומות ששבחו החבריא את רשב"י איתא וי לדרא כד תסתלק פוק עיין ותשכח ^[לא]. והוא בחי' ^[לב] **שבת וינפש** כיון ששבת וי אבדה נפש (ביצה מז.)^[לג]. היינו שמחמת גודל התענוג של הנפש יתירה שבא בשבת, ע"כ מתחילים תיכף להתגעגע ולהצטער על אבידת הנפש במ"ש. כן החבריא מחמת גודל התענוגים והשעשועים שקבלו מרבה רשב"י, ע"כ תיכף ומיד התחילו להתגעגע, ועלה על לבם צער ההסתלקות שיהיה להם : **בכל מקום ששבחו החבריא את רשב"י על שגילה להם סוד נפלא תמצא שאח"כ אמר להם עוד** יחידשי תורה ^[לד]:

קכז ^[לה] **הבגדים** הם בסוד החשמ"ל שהוא שמירה ^[לז]. וע"כ הבגדים יהיו שלימים תמיד ולא קרועים, כי הוא קלקול השמירה: הבגדים בעצמן תובעין את האדם אם לא נזהר בשמירתם לכבדן כראוי ולהחזיקן בנקיות : ^[לח] לגדול אזהרה זאת לשמור את הבגדים מכתמים ע' לעיל בסי' כט :

קכח ^[לט] **איתא** בגמ' (יומ' סט ע"ב) לענין היצה"ר דעבירה דהיינו של תאוות המושגל, כחלינהו לעיני' ה"ושבקה. נמצא שאע"פ שסימו את עיני היצה"ר של ניאוף אעפ"כ נשאר. וזה בחי' מה שנמצא לפעמים באנשים הכשרים מ"קצת, שמחמת שנוגע יראה ה' בלבו הוא משפיל עיניו ואינו מסתכל בנשים, ואעפ"כ הוא גונב את העין כלאחר יד, ומסתכל מן הצד. והוא בחי' כחלינהו לעיני' דיצרא, שמשמא עיני היצה"ר שרוצה

^{כא} עיין שיחות הר"ן סט

^{כב} תורה זו שטע מוהר"ן מאחד ששטע מרבינו,

לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{כג} שם

^{כד} גם בדפוסיו ותורלו- כתוב, ומתורלו- בתיב

^{כה} לאמרה צ"ע שטע"ו אליה סימן רטט סעיף ב' שלא לקבוע סעודה בש"ס כדי שיכנס לשבת תאב

לאכול. ועיין פל"ה.

^{כז} מוהר"נית בתקפא

^{כח} למה פקפק עיין פל"ה ת"ל בסוף דבריו.

^{כט} עיין חיי מוהר"ן סימן לב ושיט"ק ח"ב סימן רפה, עוד עיין בשט"ס עה"ת בראשית אות פה פו פז לעגג החומר כדי שיוכל הצורה לשמות ע"ש.

^ל בסי' רעו (עין גם תורה רעו)

^{לא} **עיין בספר נגיד ומצוה להאוריל וכן במשנת חסידים** [על התפילות מסכת ליל שבת פ"ד אות ו] **שכתב להודיא שאעפ"י שאכל בשבת יתור מחמורו אינו חוקר לחיצוניים כמו בחול אלא כאלו נבלע באברים** [כן כתב בתורלו אבל בפל"ה כתוב סולו נבלע באברים וכן תוקן כאן בהנה זו מתרצה- סולו נבלע באברים וכן הלשון במשנת חסידים מהרורא תקדו. ובנקיש

^א בתקפא- כמשארז"ל, בתורלו תוקן

^ב פסקא יא. הובא בפרש"י דברים יז הג"ל ועי"ש

^ג ט"ז עה"ת ועיין מנחותא נטא פרק כט ועיין שו"ת

למלה ולהעיל ח"ו סימן פב הקושיא הידועה

^ד מירושלמי ארית וט"ל הדעים בזה. ובספר חפ"י

^ה לבעל אור החיים על הוריות פ"א (דף פב. במדור) ניו יורק תרפח)

^ו ראה שיט"ק ח"א תרל"ד

^ז ישראל עבדו ע"ו כמבואר במדרש שוחר טוב טו

^ח שבהר"י קטרגה על הים הללו ע"ו והללו ע"ו.

^ט והיו חכמים בחכמת מצרים עיין זוהר ח"ג דף ע.

^י עשר מיני תבכה ירדו לעולם וכולם ירדו לעצרים

^{יא} ובנטאום שם. ועיין במדבר רבה י"ט ג' וזוהר ואור

^{לב} לה: נגדרי' ודעבאר' מגדולין בעלי כספים ו' מיני

^{כג} וילקוט ראובני ע"פ ונהר יוצא מעדן וזוהר חדש

^{כד} שו"ש לסוסי' ברכיב פירעה ע"ש ועיין ספרי אור

^{כה} ורוע לצדיק (לרבי צדוק הבקן) אות ו.

^{כו} מתורצו- מנעמן

^{כז} ורבי'ם ישעיהו מנ רמז נחמ' ותהלים י' ורמז תרכו

^{כח} וצ"ע גרסת רבינו שיר מזמור למנצח. מה שקשה

^{כט} כאן שמתהדרין קר עיין פתח עינים להודיא וכן

יחידע על פסחים שם.

^א בתקפא- כמשארז"ל, בתורלו תוקן

^ב פסקא יא. הובא בפרש"י דברים יז הג"ל ועי"ש

^ג ט"ז עה"ת ועיין מנחותא נטא פרק כט ועיין שו"ת

למלה ולהעיל ח"ו סימן פב הקושיא הידועה

^ד מירושלמי ארית וט"ל הדעים בזה. ובספר חפ"י

^ה לבעל אור החיים על הוריות פ"א (דף פב. במדור) ניו יורק תרפח)

^ו ראה שיט"ק ח"א תרל"ד

^ז ישראל עבדו ע"ו כמבואר במדרש שוחר טוב טו

^ח שבהר"י קטרגה על הים הללו ע"ו והללו ע"ו.

^ט והיו חכמים בחכמת מצרים עיין זוהר ח"ג דף ע.

^י עשר מיני תבכה ירדו לעולם וכולם ירדו לעצרים

^{יא} ובנטאום שם. ועיין במדבר רבה י"ט ג' וזוהר ואור

^{לב} לה: נגדרי' ודעבאר' מגדולין בעלי כספים ו' מיני

^{כג} וילקוט ראובני ע"פ ונהר יוצא מעדן וזוהר חדש

^{כד} שו"ש לסוסי' ברכיב פירעה ע"ש ועיין ספרי אור

^{כה} ורוע לצדיק (לרבי צדוק הבקן) אות ו.

^{כו} מתורצו- מנעמן

^{כז} ורבי'ם ישעיהו מנ רמז נחמ' ותהלים י' ורמז תרכו

^{כח} וצ"ע גרסת רבינו שיר מזמור למנצח. מה שקשה

^{כט} כאן שמתהדרין קר עיין פתח עינים להודיא וכן

יחידע על פסחים שם.

^א לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ב בדפוסיו- ידועות למחזיקים (גם הפסוק נצח ישראל לא

ישקר אינו שם)

^ג עיין תורה עה ותורה קכד

^ד פ' ולא יורה שטעה ועיין פלא יועץ ערך טעות אין אדם בעולם שלא יטעה. ועיין אבות ה' ה' אות טו' מדות התבס מודה על האמת. עיין מהר"ל נצח

^ה ישראל פל"ה ע"פ פסחים קות ליושבים לפני ה' זה הטכיר חבירו בשיבה הפ' שטורה לו על

^ו האמת. עיין קל"ה ברכות וראה וברכות פרישתי ה'

^ז ב'

^ח מתורלו- מחד

^ט לא ידוע מתי והיכן נאמרה. שיחה הקשורה לכאן

^י עיין חיי מוהר"ן אות כט

^י עיין ההקשרות נזכר ט' תורות בליקוטי מוהר"ן

^{יב} תורה ב' אות ו' ותורה י' תורה ט' תורה יד' אות

^{יג} ו' ותורה טו' כגן, קלה, קעו, קעו, ריא. עוד עיין

^{יד} עין ורבי' ח"ג ת"ב. וזוהר ורבי'ם ריש פרשת

חקת.

^{טו} לשו"ת שטות כח כ'

^{טז} דברים יז יא

מלך על זוהר ויקהל רית. בשם מה"כ להאוריל

הכל נבלע באברים. עיין תורה יז תנאנא]

^{לא} לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{לב} **עיין זוהר ח"א דף פג וצב ונהלב כג טח**

^{לג} **פו פז פט** (בתורצו כתוב טו סט סט במקום פו פז פט)

^{לד} ובתנכסם בתוקן

^{לז} שטות לא יז

^{לח} בתקפא- (ביצה טו) בתנכסם תוקן

^{לז} ובתנכסם כז: ובמדרש שכל טוב שטות טז ועיין

^{לז} בשט"ס עה"ת כי תשא את ו' ו'

^{לז} עיין קל"ה כבוד רבו ג' ב', ושם שבויעת ב' כג

^{לז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{לז} פל"ה שער התפלה פ"ב פ"ג

^{לז} מוהר"נית בתקפא

^{לז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{לז} גם בתורלו- ובשקובו, ומתורלו- ובשקובו. בדפוס

^{לז} ליתא תליבה זו וכל תורה זו אינה שם אלא בקיצור

^{לז} מחד ובתקפא ומהר"ב מוהר"נית

^{לז} גרסת דפוס דא כח היא- איתא בגמ' כחלינהו

^{לז} לעינא דצדיק'י והוא ענין עיני שיש בני אדם שחשבת וכו'

(והיחיד והסוסי' ותוקן מוהר"נית בתקפא)

מאמר העיקר ויסוד הכל לקשר עצמו לצדיק

מספח"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר כיצד היא ההתקשרות הנכונה לצדיק הדור, שהאדם צריך למחוק את מוחו מכל שכל וחוכמות והקדמות שהיו לו, ולרשום בו מחדש רק את דעת הצדיק והרב שבדור. ומסתמא הכוונה רק לצדיקים יחידים הדורות שחדשו דרך בעבודת ה'. ומשמע שחייב כל אחד ללמוד היטב ובעיון את ספרי רבנו, ולחפש תלמיד רבנו שילמד אותו כיצד ללמוד וכיצד לקיים את דבריו.

ליקוטי הלכות

לקשר עצמו לצדיק –

תפילין ה' לה – צריכין לזכור ולעבד את הגוף כל כך עד שלא ישאר לו שום ריח משום תאוה, הינו כנ"ל. כי זכור הגוף הוא בחינת עבוד העור, שהוא בחינת המדמה, בחינת נגה וכו'. שממש כל התאוות כנ"ל. ועל ידי זה הם זוכין למוחין שלמים ולאמונה שלמה בתכלית השלמות, אשרי להם. והמוח עם שאין זוכין לזה לזכור הגוף כל כך כי אפילו צדיקים גמורים לאו כל אחר זוכה לזכור כזה כנ"ל, על כן עקר תקון שלהם הוא על ידי קרבת הצדיקים אמתיים שזכו על ידי זכור גופם בבחינת הנ"ל למוחין גדולים אמתיים ולרוח נבואה רוח הקדש אמיתי. ועל ידי זה הם יכולים לברר המדמה של כל העולם גם כן כדי שיזכו כלם לאמונה שלמה בתכלית כנ"ל, אבל צריך שיהיה להם על כל פנים איזה אתערוותא דלתתא, כידיע שבלא אתערוותא דלתתא אי אפשר להוציאם ממקום שהם בעל כרחם. ועקר אתערוותא דלתתא שלהם הוא שיפשיטו את דעתם ויסלקו את חכמתם ושכלם לגמרי פאלו אין להם שום שכל כלל, רק יטו אזנם ולבבם היטב לקול דברי הצדיק האמת וימסרו לבם ושכלם אליו לגמרי. כמו שאמר רבנו ז"ל שכל זמן שנשאר להאדם שום שכל עצמו אינו מקרב כלל, כמבאר על פסוק (דברים ל"ב), "עם נבל ולא חכם" עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו (בסימן קכ"ג). שעקר קבלת התורה היה רק על ידי זה, על ידי שסלקו את חכמתם לגמרי, כי אם היו מעמידים על חכמתם ושכלם לא היו יכולים לקבל את התורה וכו', עין שם. כי כל השכל של כל העולם, אפילו של הידאים והכשרים כל זמן שלא זכו לשבר תאוות לבם לגמרי לגמרי בבחינת הנ"ל כמו עור המעבד ממש בלי שום שמץ ריח בעלמא כנ"ל עדין אין להם שום שכל כלל וכל שכלם הוא רק בבחינת המדמה שהוא כח הגוף כח ההמיות. מאחר שלא פשטו את גופם עדין לגמרי מהבחינות. וגם המדמה שלהם אינו מברר עדין לגמרי כנ"ל, על כן עקר תקונם להתקרב להשם יתברך הוא על ידי אמונת חכמים, בחינת (שמות י"ד) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, דהינו להתקרב לצדיקים אמתיים ולהאמין בהם ולבטל דעתו נגדם לגמרי פאלו אין לו שום שכל כלל.

עם נבל ולא חכם

אור"ח פסח הלכה ד' – אות יט – וזה בחינת קריעת ים סוף, כי עקר קריעת ים סוף היה על ידי אמונה, כמו שפרש רש"י על פסוק, "וזה תצא אל" וכו', כדאי הם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרע להם את הים, כי אמונה בעצמה היא בחינת קריעת ים סוף, בחינת הפך ים ליבשה. כי עקר האמונה השלמה הוא לסלק דעתו לגמרי פאלו אין לו שום דעת ולסמוך על האמונה לבד שקבלנו מאבותינו הקדושים ובה יצא מכל מיני קשיות וחקירות ומבוכות כי אין לו שום מבוכה וקשיא בעולם שיכלול אותו מאור שמוסלק דעתו פאלו אין לו שום שכל כלל וסומך רק על אמונה לבד, כי באמת דעתנו אין ואפס ממש כנגד דעת אבותינו הקדושים אברהם יצחק יעקב ומשה וכו' וכל הצדיקים שבכל דור ודור מאז ועד עתה. וצריכין אנו לסמוך רק עליהם אשר הורישו לנו אמונה הקדושה אשר היא חיינו וארץ ימינו ולבטל דעתנו לגמרי ולסמוך רק על האמונה אשר נטעו בנו בחסדי ה' וישראל קדושים על ידי שזכו אז לזה שפשוט דעתם לגמרי וסמכו רק על אמונה שעל ידי זה זכו אחר כך לקבלת התורה כמו שכתב רבנו זכרוננו לברכה על פסוק, עם נבל ולא חכם עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, שסלקו דעתם לגמרי ובטלו שכלם מכל וכל וסמכו רק על האמונה, כמו שכתוב, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, על ידי זה זכו אז לקריעת ים סוף, כי קריעת ים סוף בחינת הפך ים ליבשה הוא ממש בחינת זו שמסלקין מימי הדעת לגמרי וסומכין רק על האמונה שהיא בחינת יבשה ארץ, בחינת שכן ארץ ורעה אמונה, שהיו בחינת בריאת העולם, בחינת יקווי המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, כי הדעת היא בחינת מים, כמו שכתוב, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. אבל ישראל עם קדוש אין משתמשין עם הדעת כי אם כשהדעת בקדשה ובטהרה שיכולין לזכות על ידו לאמונה יתרה, כי הם ממשיכין כל מיני דעת ושכל לתוך בחינת אמונה שזה עקר הקדושה, ועל ידי זה עקר קיום העולם שעומד על אמונה, כמו שכתוב וכל מעשהו באמונה, וכמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה, עד שבא חקיק ודעמין על אחת וצדיק באמונתו יחיה:

יו"ד בשר וחלב הלכה ד' אות ב' – וזה בחינת מצות שלוח הקן, כי מבאר בתקונים, שכן צפור מרמז על נשמתו דאיתתרכו מאתריהו, הינו הנשמות הרחוקים מה' יתברך על ידי מעשיהם שאינם טובים. ועל זה מרמז הפסוק, "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך וכו'", שמי שרוצה לקח ולקרב אלו הנפשות הנפולות לזכות בהם, לקרבם לה' יתברך, שאי אפשר לו לקרבם כי אם על ידי שישתדל תחלה לשלח ולסלק מהם את חכמתם ודעתם שיש להם מבקר, שסלקו דעתם מעצמם פאלו אין להם שום שכל כלל, כמו שפרש רבנו זכרוננו לברכה, (בסימן קכג), על פסוק, "עם נבל ולא חכם", עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, שאי אפשר להתקרב לצדיקי אמת ואל התורה כי אם בשמושליכין מעצמן כל החכמות שומכר, פאלו אין לו שום שכל כלל. ואפילו כשנכנס בעבודת ה' צריך לסלק מידעתו כל החכמות והבלבולים המבלבלים אותו מיום לחברו כנ"ל, שכל זה נמשך מהחכמות של הכל שהרגל בהם מנעוריו שנבקעו בו פאלו קבלם מהר סיני. ובאמת אלו הספרות והחכמות שלו המבלבלים אותו נמשכין רק מעין הדעת טוב ורע, מהחכמה הנחש שהטיל בחוה שהיתה אם כל חי, ומשם נמשך שכל אדם כשנולד ממעי אמו, יש בו אחיזת ההקמא הזאת בבחינת ויבטא יחמתי אמי. ומשם נמשכין כל אלו הבלבולים והספרות של שטות המבלבלין ומונעין את האדם מדרך החיים. וזה בחינת שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לה, שאי אפשר לקרב הנפשות שהם בחינת אפרוחים או ביצים, דלית גדיפין דילהון שלמין, דהינו הנפשות שאין

להם עדין שלמות ואין להם כנפים לפרוח בעבודתו יתברך ולהתקרב אליו יתברך. "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", 'האם' זה "אם לבינה תקרא. בחינת השכל של כל אחד ואחד, כי עקר חיות וגדול של כל אחד ואחד הוא משכלו, שהוא מחיה ומנהיג ומקיים אותו בבחינת החכמה תחיה, ועל פן נקרא השכל "אם הבנים". וזהו והאם רובצת על האפרוחים וכו', שאם הבנים, שהיא אם לבינה, שהוא השכל של כל אחד ואחד שגדל עמו ממעי אמו, רובץ על האפרוחים וכו', כי השכל שיש בכל אדם ממעי אמו רובץ על נפשו לחיותו ולגדלו, אבל מחמת חטא אדם הראשון נאחו והמת הנחש בזה השכל כנ"ל ומשם באין כל הסכרות והחכמות של שטות והכל המבלבלין את האדם. ועל זה הזהירה התורה; שמי שרוצה לקחם ולזכות בהם, דהיינו לקרבם לה' יתברך, שישלח את האם תחלה, בחינת שלח תשלח את האם, שיראה לשלח ולסלק ולהעביר מהם את כל החכמות והסכרות שיש להם מכפר, שהם בחינת אם כנ"ל, ואחר כך, ואת הבנים תחזק לה, שאחר כך יוכל לקרבם שיהיו נקראים בנים,

י"ד גילוח הלכה ג' אות יב – וזה בחינת מצה שהיא בחינת חפזון כנ"ל, כי תחלת ההתעוררות בחינת פסח הוא בהתלהבות והתעוררות גדול ואינו יכול להתעורר ולבוא לתשובה כי אם כשישליף כל החכמות ממנו בבחינת עם נבל ולא חכם, כמו שאמר רבנו, זכרוננו לברכה, במקום אחר (סימן קכג) כי אם ירצה אז לחשב שום חכמה ועצה ותחבולה הן חכמות חיצוניות או פיוצא בזה חכמות העולם וטורות הפניסה, בודאי לא יועיל לו שום התעוררות בעולם, כי עקר ההתגלות אלקות וההתעוררות שבא אליו מלמעלה, לא היה אלא כדי שיראה מרחוק אור גדול, כדי שישתוקק נפשו לברח מתאוותיו והכליו, ושיחזק יותר באמונה על ידי רבוי ועצם האור שהוא רואה מרחוק, אבל עצם האור אי אפשר לו לקבלו ועל פן צריך להתחזק אז ביותר בהאמונה. ולמהר ולרוץ בזה גדול לברח ממנה שהוא צריך לברח בחפזון גדול כנ"ל. וזה בחינת מצה שנאפית בחפזון גדול כנ"ל:

בהמות הייתי עימר

י"ד בכור בהמה טהורה ג' ב' – עקר האמונה היא בבחינת בהמה, כי עקר שלמות האמונה הוא שישלך דעתו וחכמתו לגמרי וישים עצמו בבהמה ויאמין בה' יתברך ובצדיקים אמתיים באמונה שלמה לבר, כי עקר האמונה הוא במה שאין השכל מבין, כי במה שמבנים בשכל אין שף אמונה וכמבאר במקום אחר. על פן עקר האמונה היא בבחינת(תהלים עג כב) ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמר, בחינת אדם ובהמה תושע ה', ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, (חולין ה:) בני אדם שיערומים בדת כאדם הראשון ומשימים עצמן בבהמה. וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום, שהיה חכם מכל אדם. ואף על פי כן אמר, (משלי ל ב) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי. וכמו שכתוב, (קהלת ד כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. על פן מי שרוצה לזכות לחי עולם לחיים נצחיים לחיים אמתיים צריך לסלק דעתו ושכלו וחכמתו לגמרי ולסמוך רק על אמונה לבר. וזה עקר החכמה הגדולה שבכל החכמות, כמבאר בדברינו במקום אחר, כי כשיהיה חזק באמונתו לבר ימים ושנים בלי שכל וחכמות וחקירות כלל במחו אזי בודאי יזכה ברבות הימים להשיג ולהבין השגות וחכמות אלקות אמתיות מה שאי אפשר בשכל אנושי להשיג ובלבד שלא יעמיד זאת לנסיין רק יתהלך בתמימות ובפשיטות באמונה לשרה באמת. ועל פן עקר האמונה היא בבחינת בהמה שישים עצמו בבהמה שאין לה שום דעת, אף צריכין לשמור עצמו מאד מאמונות כזביות שלא יהיה פתי יאמין לכל דבר.

ועל פן מחמת שהאבות זכו להוציא ולגלות האמונה הקדושה שנקראת באר מים חיים כנ"ל, על פן כלם היו רועי בהמות, כי היו עוסקים לרעות בהמות, כי על ידי זה היו מקברים ומזכרים את האמונה שהיא בבחינת בהמה העדר הדעת כנ"ל. כדי שתהיה האמונה ברורה לבר האמונה הקדושה מאמונות כזביות, מאמונות של שטות והבל.

שיחות השייך לתורה זו

חיי מוהר"ן אות שכ – אמר כל מי שייצית אותי ויקים כל מה שאני מצוה, בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה. והעקר להשליף שכל עצמו לגמרי רק באשר יאמר הוא יקים הכל כמאמרו. ואמר אז ענין עם נבל ולא חכם (דברים לב ו), כמבאר בספר לקוטי א' בסימן קכ"ג, מן הסתם מי שיכול ללמוד ביותר מסגל ביותר: (מעלת המתקרבים אליו אות ל)

שיח שרפי קודש ח"א אות תרלד – סיפר מוהרנ"ת זצ"ל, כשנתקרבתי לרבנו זצוק"ל, הנחתי ועזבתי לגמרי את כל שכלי, האב איך מיין מח אין גאנצן אוועק גילייגט, כאלו אין לי שום שכל, וכששמעתי דבור מרבנו זצוק"ל, קבלתי עוד חתיכת שכל, עוד דבור עוד חתיכת שכל. האב איך נאך א שטיקל שכל, נאך א דבור נאך א שטיקל שכל. וכן אמרו עליו מגדולי אנשי שלומינו, שזה החלוק בין מוהרנ"ת לשאר תלמידי רבנו זצוק"ל, שגם הם ידעו שרבנו זצוק"ל הוא העקר, אולם הם גס"כ משהו... "זענען עפיש"... ויש להם גם איזו דעה, אולם מוהרנ"ת ז"ל ידע בעצמו, שהוא בלעדי רבנו ז"ל אינו כלום וכאין ממש, אשרי לזו! (אבני"ה ברזל).

עלים לתרופה – מכתבים בסוף הספר – מכתב מרבי נחמן משולשטין זכרוננו לברכה לר' מיכלי נכד מורנו הרב רבי נתן זכרוננו לברכה: ברוך השם יום ה' נשא תר"ל לפה קהלת אומאן: ... והיום למדתי המאמר הקדוש 'העקר והיסוד שהכל תלוי בו להתקשר להצדיק שבדור ולקבל דבריו על כל אשר יאמר פי הוא זה דבר קטן ודבר גדול' וכו'. וכבר מנח כלל בדינו אשר בעת הוא הצדיק שבדור אדוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברכה, יש בזה דבורים הרבה לבאר, וזכנו ה' לדבר בזה פנים אל פנים, בן נזכה לקים דבריו החיים והקמים קטן וגדול, כי על זה נאמר מקרא שכתוב במשלי, מכל משמר נצר נפשך וכו' כי ממנו תוצאות חיים. וכבר אמר רבנו זכרוננו לברכה אשר כל מה שמצוה לעשות אפלו דבר קל תולה בזה תקון נפשותינו ונשמותינו בעולם הזה ובעולם הבא וכו' וכו' עד הסוף, בן נזכה לקיים, ובפרט הדברים הקלים ונעימים לעשותם ללמד איזה סעיפים שלחן ערוך בכל יום, ואיזה קפטיליה תהלים ולשא עינינו ולפנו בכל פעם אליו יתברך, ואפלו אם אין יכולין לדבר רק דבורים מעטים, רבנו של עולם רחם עלי, גם זה יקר מאד, ובפרט לקיים מאמרו זכרוננו לברכה מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, בן נזכה להתחדש לבנינו בכל יום ובכל עת וישעה ללמוד וכו' ולקיים בשמחה ובאהבה, ולהאמין בזה באמונה גדולה באות נפשו ונפש אהביכם הדורש שלומכם תמיד, ומעטיר בעדם, ומתגעגע לראות עמו ועם אחיו היקר בזמן מרוח ולדבר כל זה ויותר מזה, עדי שיכנסו רוחות הקדושה מהדבורים הקדושים בלבינו לקיים ולמעשה אמן בן יהי רצון: נחמן הלוי:

וכבר נודע לנו כי רבינו הוא הצדיק והרב שבדור גם עתה אשרי מי שיאחו בו ועל ידי התקשרות אליו היינו להאמין בו באמונה שלימה ולילך בעצותיו כפי מה שיוכל ובהדרגה כי מי שיוכל לקיים הדברים כפשטן (עונג שבת עמ' קצו)

מה שתלו כחול זמן קריאת שמע של ערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן וי"ל עפ"י דברי רבינו ז"ל שצריכין להשליך כל החכמות ולעבוד את ה' בפשיטות וכו' כמבאר בהתורה של תקעו אמונה ובתורה ליקוטי קמא סימן קכ"ג הג"ל וישראל בעת קבלת התורה וכו' ראו האמת והשליכו החכמות והאמינו בה' ובמשה עבדו וכו' יעיי ש והנה מצות ק"ש הוא אמונת היחוד כידוע וי"ל טעם על מה שאיתא שצריך להעצים את עיניו כשקורין פסוק ראשון של ק"ש כמבאר בליקוטי

קמא סימן ל"ו יעיי"ש וי"ל כי פקחת עינים ע"ש החכמה כמ"ש ותפקחנה עיני שניהם כמבואר בדברי רבינו ז"ל כמה פעמים ובק"ש משליכין מאתנו כל החכמות ומקבלין עלינו עול מלכות שמים בגדר עול לעבדו ית"ש בפשיטות ובדרך אמונה, ואמונה צריכה להיות כדכתיב "ויאמינו בה, ובמשה עבדו" והנה י"ל דבתיבת שמע מרומז משה, כי שמע בגימטריא אדני משה, דכתיב בפר' בהעלותך "ויען יהושע וכו' אדני משה כלאם". וי"ל דהנה אף אמנם דבוראי צריך האדם מתחילה להאמין בה' ואח"כ בהצדיק בחי' משה, כמובן בסברא, זה נאמר על אמונה פשוטה, להאמין במציאת השי"ת, זאת בודאי צריך להיות קודם להאדם, ואח"כ יוכל לבא לאמונה צדיקים, אבל לבא לאמונה שלימה בהשי"ת, זאת הוא רק ע"י אמונה בהצדיק, דהיינו לקשר עצמו להצדיק ולילך בדרך עצותיו, אזי יוכל לבא לאמונה שלימה בה' כמובא בדברי רבינו ז"ל ליקוטי קמא סימן ז' בשם הזהר, אמונה איתקריאת כד איתחבר בה אמת, ואי אפשר לבא לאמת אלא ע"י התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם וכו' יעיי"ש. וי"ל הפירוש כד איתחבר בה אמת, הרצון שיהי' האמונה בשלימות כמו שרואה בעיניו ממש את הדבר שמאמין בו יעיי"ש בהתורה ס"ב שמבואר שם דצריך האמונה להיות כנ"ל עיי"ש. וזאת י"ל הכוונה של אמונה באמת כנ"ל ולאמונה כזאת אי אפשר לבא אלא ע"י התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם כנ"ל ומש"ה נרמז בתיבה ראשונה של קריאת שמע אדוני משה לרמז להאמין בהצדיק ולהתקרב ולהתקשר בו שהוא בחי' משה ואז יוכל לבא לאמונה שלימה בה' ולקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות כנ"ל שצריך לקבל עליו במצות קריאת שמע. ולפי"ז שפיר מובן הסימן של ק"ש בשעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן, הרצון כמו שהדין באכילת תרומה שישאל יהי' מי שיהי' אסור לאכל בתרומה, ועבד כנעני של כהן או בהמת כהן אוכלין בתרומה כנ"ל, היינו משום שהם קנינו של כהן, והם בטלים אצלו, כמו כן צריך כל איש ישראלי לבטל עצמו ולהתקרב ולקשר עצמו להצדיק שבדור שהוא בחי' משה, ועיי"ז יוכל לבא לאמונה שלימה בהשי"ת, דהיינו להשליך מאתו כל החכמות ולעבדו יתברך בפשיטות, דהיינו לקבל עליו עול מלכות שמים בגדר עול שזאת היא עבודה גדולה ורצוי לפניו ית"ש כמובא בדברי רבינו בהתורה תקעו אמונה ליקוטי תנינא סימן ה' יעיי"ש (עונג שבת עמ' קצח)

ביומא דף ע"ו זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל ופרש"י ז"ל שעלה עם משה עד תחומי ההר וכו' והמתין לו יהושע שם כל מ' יום וכו' שם ה' יורד לו מן כנגד כל ישראל יעיי"ש ויש להבין אמאי צריך להאי נס? הא לא עבד קב"ה ניסא בכדי, אך י"ל דירד לו מן כנגד כל ישראל, הרצון שירד לו דעת כנגד כל ישראל, כי המן בחי' דעת, יען שהי' מקושר מאד למשה רבינו, שהכתוב מעיד עליו "לא מש מתוך האהל" גם באותו מ' יום המתין אצל ההר, ולא למד אצל אחר, שהי' אז צדיקים גמורים גדולים רבים, כידוע. עכ"ז החזיק עצמו בקשר אמיץ וחזק רק במשה רבינו, לכן זכה לדעת כנגד כל ישראל כנ"ל. מזה יכולין ללמוד מה שמבואר בדברי רבינו ז"ל קמא סימן קכ"ג העיקר והיסוד שהכל תלוי בו לקשר עצמו להצדיק שבדור ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה דבר קטן ודבר גדול ולבלי לנטות מדבריו ימין ושמאל אפילו יאמר לך על ימין שמאל, ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור וכו'. ועיי"ש בליקוטי קמא סימן ל' וצריך כ"א לבקש מאד מלמד הגון מה וכו', וכל מה שהוא קטן ביותר ומרוחק ביותר מהשי"ת, הוא צריך רבי גדול ביותר כמו שמצינו בעת שהי' ישראל במדרגה קטנה מאד, דהיינו במצרים, שהי' משוקעים במי"ט שערי טומאה, הי' צריכים רבי גדול ומלמד גדול ונורא מאד, דהיינו משה רבינו ע"ה וכו', ע"כ אין להאדם לומר די לי אם אהי' מקורב אצל איש נכבד וירא ה' אף שאינו מופלג במעלה, כי הלואי שאהי' מקורם כמוהו, אל יאמר כן כי אדרבה וכו', דהיינו שיחזור ויבקש תמיד לזכות להתקרב להרבי הגדול מאד מאד וכו' יעיי"ש. ובודאי מה שאמר רבינו ויבקש תמיד היינו בתפלה שיתפלל להשי"ת שיזכה לזה הרבי הגדול להתקרב אליו וידוע כי השי"ת שומע תפלת כל פה וכו' (עונג שבת עמ' קצח)

והנה שמעתי אומרים בשם ידידינו היקר וותיק וחסיד וכו' ד' יצחק נ"י ברייטר מווארשא שאמר על המתקרבים לחסידי ברסלב ובאים לביהכ"ס, כי זה מה שאמרו חכז"ל על תיבת נח, כי מי שהתיבה קולטתו נשאר בה. ויפה דיבר, כי באמת אנו רואין כי יש אשר נתעוררו ובאים לביהכ"ס דברסלב ורואין דבר שאין נוח להם, ונדמה להם לדבר זר, ועיי"ז הם מתרחקים משם ח"ו, ואלו שזוכים באמת ממתנת חנם להתקרב עומדים בנסיין, ודנים הכל לכף זכות, וזוכין למה שזוכין, להתקרב ולהתקשר לרבינו הצדיק האמת ננמ"ח זצ"ל, שהוא העיקר והיסוד שהכל תלוי בו כמובא בדברי רבינו בליקוטי קמא סימן קכ"ג. ומובא בדברי רבינו בליקוטי קמא סימן ס"ו ס"ק ד' שכל יהדותו תלוי בזה כגון לנסוע לצדיק אמת יעיי"ש. אך מומינין לו מניעה, וי"ל שגם בתיבת נח היו באים ג"כ בהמות וחיות ועופות יותר משנים שנים, ויותר משבעה שבעה, אך י"ל שלא השחיתו את דרכם כ"כ והיו ראוין ג"כ לכנוס לתיבה, אך לא כל כך זכים כמו השנים שנים והשבעה שבעה, ונודמן להם בהתיבה מניעות, עד שלא היה נראה להם התיבה להנצל שם, ובעבור שלא היו ראוין כ"כ הלכו משם, אך השנים שנים והשבעה שבעה שהיו באמת זכים וראוין, הם עמדו בהנסיין, והיה נוח להם התיבה, ונשארו חיים וקיימים, והיה מהם בנין עולם, אשרינו שזכינו עד כה להתקרב לרבינו ז"ל יה"ר שנזכה עוד להתקרב לרבינו ז"ל בזה ובבא. (עונג שבת עמ' שח)

הקדמה

רבנו אומר שיסוד הכל היא ההתקשרות לצדיק האמת שבדור. ענין ההתקשרות שהוא יסוד חשוב, כבר נמצא בספרים ראה רדב"ז¹/ז, והוא מעיקרי הדת, ראה אור החיים ריש חוקת²/ג שמבאר ענין סוד פרה אדומה שאע"פ

¹ שו"ת רדב"ז ח"ג סימן תתקי (תעב) אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוון אל רבו ונותן אליו לבו תתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם וזה הוא שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך וזהו והתיצבו שם עמך ואצלת מן הרוח וכו' וכן התהלל רבינו הקדוש שאם היה רואה את פני רב היה מגיע למדרגה עלינה וכו"ש אם הרב מתכוין גם הוא וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל ומש"ה אמר ר' יוסי לא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה ומכאן התיירו שילך אדם למקום אחד ללמוד תורה אע"פ שאביו אומר לו שלא ילך ועובר מצות אביו שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה וזה הטעם בעצמו בתפלה כי בהיט האדם אל אהביו או לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה תתעורר נפשו אל הכוונה השלימה ונתוסף עליו רוח ממרום וזה דבר שהשכל מורה עליו וההפך הפך.

שמצווה שמקיימים בלי לדעת את סודה וטעמה, היא כגוף בלא נשמה, אפשר לעשות לה נשמה על ידי התקשרות לצדיק שיודע סודה.

כאמור יש בהתקשרות כמה הגדרות לעשות על דעתו (כנ"ל באור החיים) ולקשר תפילתו שיעלה ויכניס אותה למקומה ויבנה ממנה קומת המשכן (תורה ב) ויאדבו כנפשו (תורה קלה) וכו' ושיהיה נאכל לצדיק ונכלל בו (תורה קבט), וענין ההסתכלות וצדקה וידי (בתורה ד). כאן מדבר יותר מענין השכל וההקדמות שצריך למחוק לגמרי מה שיש לו שלא קיבל מהצדיק, ולקבל מהצדיק הקדמות חדשות ושכל חדש בעבודת ה'.

התורה הזו מתחלקת לג' חלקים תחילה מבאר שעיקר ההתקשרות לצדיק היא הביטול, כנ"ל. ואח"כ מבאר שרק ע"י שעם ישראל קיים ההתקשרות למשה רבנו כנ"ל, יכלו לקבל את התורה. ואח"כ מבאר שאדם אפילו החכם ביותר, צריך בעבודת ה' לעשות עצמו כבהמה, שעושה מצוות אדוניה בלי שום שכל עצמי.

אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל

לשון רבנו, שההתקשרות הנכונה ושלומה לצדיק הדור היא שהמקושר יסלק דעתו, כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור. משמע כמו שמוהר"ן אמר (ראה שיש"ק לעיל בשיחות) על עצמו שממש מחק את המח ורשם מחדש רק את השכל ודעת רבנו, ונראה שזה שייך רק ביחודי הדורות שחדשו דרך^א, ואפילו רבנו שרק חזק את דרך הבעש"ט^ה, אבל כיון שחזק אותו באופן שימשיך להאיר עד ביאת משיח^ו, כבר נחשב כמו פנים חדשות^ז.

אבל כיון שאמר שהדעת של הצדיק נשאת בעולם מדור לדור ע"י תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכו' נמצא שצריך להתקרב לתלמיד שיש לו דעת רבנו ולא רק בשכל אלא גם שמקיים או יותר בשלימות מכל תלמידיו. ללמוד ממנו עד כמה לא להכנע לטבע ולמוסכמות של העולם. וגם צריך לעשות לו רב כדי לקיים בו שהקטנות בטלה לגדלות ובודאי צריך לחפש רב שמרגיש קטן מאד על ידו, שממילא ירגיש לבד שצריך לסלק דעת עצמו ולקבל דעת הצדיק גם בדבר שנדמה לו ההפך. אמנם בודאי לא לעבור על שלחן ערוך. ולשון רבנו "הצדיק והרב שבדור" בה' הידיעה, משמע שצריך לחפש את הרב והצדיק הגדול ביותר בדור.

^א אור החיים (במדבר יט ב) ולצר שיאמרו ישראל הרי העושה מצוה בלא ידיעת טעמה וסודה נחשבת המצוה כגוף בלא נשמה, לזה גמר אומר "דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה וגו'", פירוש יקחו למה שאתה יודע ומכוין בדבר להיותך יודע סוד הענין ופלאיו, ובוה תהיה המצוה נעשית שלימה במעשה ובמחשבה הצריכה: וכפי זה ידויק על נכון אומרו ויקחו בתוספת וא"ו בתחילת הציווי להם, שנתכוון לומר שמלבד הלקיחה עצמה שיקחו הפרה, עוד יוסיפו שיכוונו בלקיחתה למה שאליו כאמור: ואם תאמר תינתן אותה פרה של אותו דור, פרה שיעשו בכל דור ודור מה תהא עליה – אפשר שלא מכולן העלים ה' סודה אלא מכללות ישראל, אבל למיחדים שהם אהרן וכיוצא בו נמסרו סודותיה, והם ימסרו למיחדים הבאים אחריהם: או אפשר שבכל דור ודור יכוונו למה שידע משה, ומצאתי שאמרו במדרש (תנחומא חקת ח) וז"ל ויקחו אליך, ללמד שכל הפרות שנעשו יהיו נקראים על משה, וצריך לדעת למה עשה ה' שינוי במצוה זו מכל המצוות שתקרא על שמו, ולדברינו יש טעם נכון בדבר כמו שפירשתי:

^ב ראה חיי מוהר"ן אות רעט – (לט) שמעתי בשמו שאמר מן רבי שמעון בר יוחאי שהיה חדוש, כמפרסם היה העולם שקט עד האר"י זכרנו לברכה הינו שמעון בר יוחאי עד האר"י זכרנו לברכה לא נתגלו חידושים כמו שנתגלו על ידי רבי שמעון בר יוחאי, עד שבא האר"י זכרנו לברכה שהיה חדוש כמפרסם, והוא גלה חידושים לגמרי שלא נמצא מי שיגלה חידושים כאלה עד האר"י זכרנו לברכה. ומן האר"י זכרנו לברכה עד הבעל שם טוב זכרנו לברכה, היה גם כן העולם שקט בלי חדוש, עד שבא הבעל שם טוב זכרנו לברכה שהיה חדוש נפלא, וגלה חידושים. ומן הבעל שם טוב זכרנו לברכה עד עתה היה גם כן העולם שקט בלי חדוש כזה, והיה העולם מתנהג רק על פי ההתגלות שגלה הבעל שם טוב זכרנו לברכה עד הנה, עד שבאתי אנכי, ועתה אני מתחיל לגלות חידושים נפלאות לגמרי וכו':

^ג שאמר שהפסיק בתלמידיהם ראה חיי מוהר"ן – אות שעג – (לה) אמר, הבעל שם טוב זכרנו לברכה וכמה צדיקים עשו ותקנו בעולם מה שתקנו, ואחר כך בשנפטרנו ונסתלקו נפסק הדבר, הינו ההארה שהאירו בתלמידיהם והחזירו להשם יתברך, לא נמשך מדור לדור רק נפסק. על כן צריכין לעשות דבר שיהיה לו קיום לעד. וכן דבר עוד פעם אחת שצריכין להשאיר תלמידים שאילו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידים יאירו להלן יותר ויותר וכן לדורי דורות:

^ד ראה חיי מוהר"ן – אות שו (טז) שמעתי מאיש אחד ששמע מרבנו זכרנו לברכה שאמר בזה הלשון, ומיין פייערל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען האש שלי תוקד עד שיבוא משיח:

שיח שרפי קודש – חלק א תבח – אף על פי שיצא מפיו הקדוש: "מיין פייערל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען" האש שלי תוקד עד שיבוא המשיח, מוכרח בכל זאת כל אחד מאנשי שלומנו להמציא לזה אתעוררתא דלתתא כל ימי חיינו כי כפי עצם פרוש "טלואין" הבהוב, יש בזה לצדד בפירושים שונים, כי גם אם לא נשאר מהתבטחה והמוקדה רק ניצוצות קטנות ומעטות נקרא זאת בלשוננו בשם "טלואין" הבהוב. (שיחות וספורים ג' לרבי אברהם בן נחמן).

^ה ונראה שגם אחרי רבנו מי שמוריד את האור של רבנו לנמוכים יותר אע"פ שאינו כרבנו, אבל הוא ממשיך את רבנו. ראה בחיי מוהר"ן הנ"ל (סימן רכט וסימן שו) שאמר שהאש שלו תוקד עד ביאת משיח, נקט לשון טלואין דהיינו בקטנות, משמע שכוונתו שיהיו תלמידים ותלמידי תלמידים שצטרכו לנשב באש שלו ולהוריד אותה לנמוכים שבכל דור. וכן מבואר בתורה סח תנינא – והכלל, שצריך שישאר ממנו בנים ותלמידים, והתלמידים יאירו יותר לתלמידים אחרים, וכן להלן יותר, שגם התלמידים יפרו וירבו ויעשו תלמידים אחרים, ותלמידי תלמידיו יעשו יותר תלמידים, וכן להלן יותר ויותר, כדי שיהיה נשאר מחו גם למשה לעולם ועד.

סוגית לא תסורו וכו' ימין ושמאל, התורה מצווה זאת לתיקון עולם, כדי שתהיה סמכות אחת בעם ישראל שכולם כפופים אליה¹. וכן בכל עיר לסמוך על המרא דאתרא. וכן הביטול כל אחד לרבו מובהק, משום כבוד רבו. שהוא כבוד הקב"ה כמבואר (סנהדרין קי). המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה שנאמר "וידבר העם באלקים ובמשה" ומבואר שם שכיון שמשה אמר רק מה שהקב"ה אמר לו נמצא שהמהרהר על דבריו מהרהר על השכינה שהרי לא כועסים על עבד שעשה מצות רבו (יד רמ"ה שם). ועיין ש"ע יו"ד רמב שכן נפסק להלכה ברבו מובהק, ולפי המבואר בגמ' אין הכוונה לכל חכם, אלא דווקא חכם אמיתי שיש לו סיעתא דשמיא בפסיקותיו לדמות מילתא למילתא, שנחשב כעבד העושה מצוות רבו, ולא כל רב שיועד לחזור על פסקי אחרים. וכפירוש השפתי חכמים על פרש"י דברים הנ"ל שכיון שה' ית' נותן רוחו על משרתי מקדשו תמיד שישמרם מכל טעות שלא יצא מפיהם כי אם אמת, על כן תמיד תתלה את הטעות בך ולא ברב. עד כאן קיצור דבריו. וכן"ל שהחולק על רבו כחולק על השכינה שהפסק של רבו הם דברי השכינה.

ומה הדין למעשה אם הרב טועה היא סוגיא שלימה לעצמה במפרשים על הפסוק לא תסורו הנ"ל ובמסכת הוריות וסנהדרין ראה בסוף בהוספות.

אבל בחסידות הוא עניין הרבה יותר עמוק, כי הביטול לצדיק והרב שבדור זה לא רק תיקון עולם, אלא מעצם עבודת ה' שסודו החיבור להקב"ה, שאפשר שיתקיים רק ע"י הביטול וההתכללות בצדיק שזכה לזה בשלימות היותר גדולה בדור. וצדיק כזה בודאי המהרהר אחריו כמהרהר אחרי השכינה, שהרי הוא מרכבה לשכינה, שעל כן הוא הצדיק שבדור ולא רק למדן, ומי שלא מאמין כך ברבו נראה שטוב לו לחפש לו רב יותר צדיק, כך משמע בלשון רבנו שמדבר על הרב והצדיק שבדור. ואז אפילו אם הרב טועה, וזה יכול להיות כמבואר בתורה רז/טו² שצדיק שטעה נשאר צדיק, אעפ"כ צריך להתבטל אליו לגמרי כי בלא זה אין לו חיבור בראוי להקב"ה.

כך נראה פשוטם של דברים. אלא שאפשר שכוונתו רק ליחידי הדורות, ומכאן והלאה כבר רבו הדעות, והויכוחים, עד כדי שנאת חנם ושפיכות דמים.

עכ"פ לכל הדעות כל אחד צריך לעשות לו רב גדול ממנו ובעל נסיון שיורה לו דרך, ויכוון אותו במה שיש לו נגיעות, כי אדם קרוב אצל עצמו ולא רואה נגעי עצמו וכו'. אבל עד כמה יתבטל אליו זה תלוי בו בעצמו כמה גאוה יש לו וכמה רבו באמת גדול ממנו עד שמרגיש קטן על ידו, ועד כמה באמת רבו יודע להנהיג.

העולם נוהגים לשאול ומה תעשה אם הצדיק יאמר לך לעשות עבירה? אבל באמת אם הוא צדיק לא יתכן שיאמר לעשות עבירה. אף על פי כן היא שאלה חזקה מאד, דאי לאו הכי, לא היה רבנו כל כך מזהיר ממפורסמים של שקר. ואע"פ שעיקר כוונתו על מפורסמים בעלי תאוות כבוד ולא על בעלי עבירה, אבל אפילו צדיק אם הוא לא מבורר מספיק, יכול לטעות בבחי' יצה"ר המתלבש במצוות, ולהטעות את אנשיו כגון לאחר זמן תפלה, ולבטל מצוות שינה בסוכה, או סעודה שלישית, וכיו"ב כל צדיק וטעמו עמו, ואעפ"כ נשאר צדיק, שהרי רבנו רק אמר עליהם שהם טועים, ולא אמר שהם עבריינים.

אמנם בוודאי כל שכן שכלול בהזהרתו מפורסם בעל עבירה, כידוע שאמר/ו על אחד שאנשיו לא יקומו בתחית המתים. אלא שזו סוגיא לעצמה "עשה לך רב" איך מחפשים צדיק אמת. אבל מי שסובר שמצא בוודאי חייב לקיים דבריו, וכן"ל שהביטול הוא מעצם ההתקשרות לצדיק ובוזה תלוי הכל.

עכ"פ נראה שדייקא בגלל זה שאפשר לטעות ולחשוב על צדיק קטן שהוא צדיק גדול, לכן משמים גלגלו מחלוקת בזה בין הספרי לירושלמי, עה"פ "לא תסור וכו' ימין ושמאל", שפשוטו כפרש"י ורמב"ן אפילו אומר לך על מה שנדמה לך ימין שהוא שמאל, אבל הירושלמי אומר שאם אומר לך על ימין שהוא שמאל לא תשמע לו.

¹ כמ"ש דברים פרק יז (ט) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: (י) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ידוד ושמרת לעשות ככל אשר יורה: (יא) על פי התורה אשר יורה ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: (יב) והאיש אשר יעשה בודון בלבתי שמע אל הכהן העמוד לשרת שם את ידוד אלהיה או אל השופט ומת האיש ההוא ובקרת הרע מישראל:

פרש"י – ואל השופט אשר יהיה בימים ההם – אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימך: (יא) ימין ושמאל – אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכ"ש שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל:

² תורה רז – כי אפי' צדיקים וגדולים לפעמים הם פוגמים ושוגים באיזה דבר, כי אין צדיק בארץ וכו' וקהלת ז.

ועיין שיש"ק ח"ב סימן מז צדיק יכול טעות ונשאר צדיק. ועיין שבת סג: דברים שאמרתי לכם טעות הם ביד. כי כל מי שיש בו טבע בשר ודם א"א שלא יטעה (הקדמת פיהמ"ש לרמב"ם) וע"כ אין הקב"ה מייחד שמו על צדיקים בחייהם (פרש"י ויצא לא מב). דכתיב (איוב טו טו) הן בקדושו לא יאמין. עיין תרגום יהונתן ויקרא י' כ' ושפתי כהן שם טו.

³ חיי מוהר"ן – אות תקלו (צד) אמר לענין המפרסמים של שקר, כי על הבעל דבר קשה מאד לטרוח עם כל העולם להטעותו מדרך הישר, על כן העמיד מפרסם אחד במקום פלוני ומפרסם אחד במקום פלוני. ואמר על מפרסם אחד שהוא עקר ראש אלה אנשים, שבדאי לא יקומו בתחית המתים:

ובאמת על זאת יתפלל כל חסיד, שיזכה להתקרב לצדיק אמת והרב הגדול שבדור שלא יטעה אותו. בברסלב הסוגיא הזו נתונה במחלוקת ורבים טוענים שאחרי רבנו אין צדיק שאפשר לסמוך עליו בעינים עצומות. וממילא כל הנאמר בתורה זו נוגע רק לקיום דברי רבנו. ויש חולקים לומר שאין דור יתום. ונ"ל כאמור לעניין למחוק את השכל ולקבל שכלו של הצדיק נראה שזה מכוון לרבנו, אבל להתבטל ולקבל דברי גדול ממני זה הכרח, השאלה עד כמה להתבטל. האם כספרי או ירושלמי. ולכאורה רבנו שלא הביא את הירושלמי אלא רק את הספרי דורש ביטול גמור. וכיון שאמר שהאור שלו ימשיך עד ביאת משיח משמע שמדבר גם על צדיק שבכל דור, מאידך יש דבור מפורש מרבי נחמן טולטשינער ועוד זקני אנ"ש שגם היום רבנו הוא הצדיק הדור/א"י כנ"ל בשיחות.

אלא שכאמור בחוש רואים שכל הניסיונות הקשים והמניעות שרבנו מדבר עליהם שיש בהתקרבות לצדיק אמיתי היום כבר כמעט לא נמצאים בהתקרבות לרבנו, אלא בהתקרבות לצדיק אמיתי חי המקרב רחוקים/א"י. וגם השפלות והרגשת הקטנות שבטל לפני הגדלות, קשה למצא מי שמתקיים בו ע"י רבנו/א"י. אמנם מזקני אנ"ש שזוכרים את הברען של אנשי אומן ונשאר להם היראה מהציון רואים שלפני מלחמת העולם זה כן היה. ואולי לזה כיוון רבנו שהאור שלו אע"פ שישאר עד משיח אבל יהיה רק מהבהב.

קושיות

א. לקשר עצמו לצדיק הדור – צ"ע מי הוא/א"י, האם הכוונה גם למי שאני מקבל עלי מספק כמבואר בלק"ה שבת ה' יג?

ב. עם נבל – צ"ע מתורה רנה אמונה בלי דעת אפשר ליפול ממנה – "עם נבל" הכוונה שסלקו את כל הקושיות שהיה להם על ה' ומשה עבדו, מהקדמות שהיו להם עד כה וע"י האמינו, כי בוודאי כיון שגדלו במצרים באור דחוס של כפירה וכישוף וקסמים ועבודה זרה, היה להם הקדמות הפך האמונה בה' מאד. ממילא גם האמונה במשה היתה כמו האמונה בפרעה, ולא אמונה שכל דבריו דבר ה'. אבל לא סלקו את כל ההקדמות לגמרי, ובלו ממש רבנו הקדמות חדשות.

ג. לצדיק שבדור – חז"ל אמרו יפתח בדורו כשמואל בדורו – וצ"ע האם גם לעניין זה? ונראה שיש חילוק בין הנהגת הכלל להנהגה פרטית, ואדרבה לשון חז"ל משמע שבזמן יפתח היו צדיקים גדולים והוא לא היה צדיק כל כך, ובודאי האמור כאן לעניין התקשרות מדובר דווקא לצדיק האמת והרב שבדור דהיינו היותר צדיק שבדור, ולא כמו שם שבגלל כשרונותיו הצבאיים מינו אותו לראש. אע"פ שלכאורה גם זה תמוה שהרי למלחמות בחרו צדיקים דווקא כי לא בחיל וכו' אלא בעזר ה' ניצחו. וכנראה השר צבא היה המלומד בענייני מלחמה אבל הלוחמים היו צדיקים.

ד. עם ישראל אע"פ שראו ניסים נוראים לא האמינו במשה בגלל המופתים, אלא רק כיון שהיו עם קדוש נמשכו אל האמת וסילקו את כל חכמתם הגדולה, אע"פ שהבינו הפך האמת – משמע שהכל תלוי בזה שהיו עם קדוש, ולפ"ז ארבע חמשיות מעם ישראל שלא רצו לצאת לא היו עם קדוש מספיק כי נשאר בהם עדיין סיגי הזוהמה וצ"ע א"כ כיצד יתכן שערב רב כפלים כיוצאי מצרים יצאו למדבר באמונתם במשה רבנו. אולי באמת כי גוי יותר מתפעל מניסים וכיון שראו שמה גדול מפרעה וחרטומי הלכו אחרי משה, אבל לא מצד שנמשך לבם לקדושה אלא כי משה מכשף גדול יותר, וכמבואר ברמב"ם שהמאמין בגלל נס היא אמונה שיש בה דופי וע"כ הם שחטאו בעגל גם אחרי שראו ניסים גדולים יותר כמו מתן תורה. כי גם במתן תורה לא השתתפו הערב רב כמו עם ישראל שפרחה נשמתם, אלא ראו מרחוק עוד נס.

א"י **יש הרבה שטוענים** שכל אחד לפי שרש נשמתו מתקרב לצדיק השייך לו, וראה תורה נו שיש בחי' כוז שלכל אחד יש מלכות על אותם שתחתיו מצד נשמתו, והיא סוגית "אתה תחזה" שהיו בישראל שרי עשרות מאות ואלפים וכו'. אבל בפשטות רוב דברי רבנו משמע שיש אחד בדור שהוא הצדיק והרב שבדור. וכמו ששאלו את מוהר"נ (ראה שיש"ק ח"א תרצג) "מי גדול יותר, אדם קטן במעלה, שמקרב לצדיק, או אדם גדול במעלה אולם אינו מקרב"? אמר לו: הלא בימי משה רבנו עליו השלום, אם אדם היה עושה דבר גדול להמשיך ולא הביאו למשה רבנו, עליו השלום, בודאי לא היה לו שום חשיבות כלל, אולם מי שעשה דבר קטן והביאו אל משה, בודאי היה חשוב מאד. והזכיר אז מהמבאר בתורה ב' שב"לקוטי מוהר"ן, שדיקא משה יכול לעיילא שייפא בשייפא, עין שם. (אבנ"ה ברזל, שם סעיף ס"ב). עוד עיין חיי מוהר"ן – אות עח – ...וכשדבר רבנו זכרוננו לברכה עמי מאיש הנ"ל שלא קבל דבריו, התחלתי להמליץ עבורו ואמרתי איך אפשר לו להתקרב והלא הוא כבר מקרב (הינו לאחד מהחולקים). השיב הוא זכרוננו לברכה אם כן יש לו נסיון גדול, כלומר וכי מה בכך וכי מפני זה אי אפשר לו להתקרב, רק שהנסיון שלו גדול. ובודאי הוא צריך לעמוד בנסיון ולשפר כל המניעות ולהתקרב:

ב" **וראה בתורה רנה** מה שכתבנו בעניין האמונה בצדיק בלי דעת, שדעת היא לחפש את החיבור להקב"ה ע"י הצדיק, כמו שכותב מוהר"נ בלק"ה שלוחין ה' שצריך לחפש את הרוח הקדש של הצדיק ולא את גופו. והקשנו הרי אמונת נשים היא חזקה, ותרצנו שהיא בחי' קנאות, שזה יש באמונות אחרות, קנאים שמוסרים את הנפש על אמונתם, ולא זה האמונה עם דעת שעליה מדבר רבנו.

ג" **והרבה בברסלב** גם משפיעים חשבים, אין להם ביטול גמור לדעת רבנו אלא מוצאים בו את מה שמחפשים עפ"י הקדמות ממקום שבאו. וכגון הקנאות שכבר בזמן רבי לוי יצחק זצ"ל, אמר עליהם שזו לא דעת רבנו, ואמר שגם את רבנו הם היו מגרשים אם היה מגיע לשוהל.

ד" **בגליון דברי שיח** 521 שאלו את הר"ח קנייבסקי מי הוא היום גדול הדור וענה להם בן תורה שלא יודע מעצמו מי הוא גדול הדור אינו בן תורה, (כוונתו היתה על הרב שטינמן). ונראה שזה מתאים לגדולי תורה, דהיינו המנהיג בהלכה, אבל לא למשנת רבנו לגבי צדיק הדור שעליו יש הסתרות ומניעות רבות.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קבג [טו]

רבנו אומר שיסוד הכל היא ההתקשרות לצדיק האמת שבדור, עניין ההתקשרות כאן הכוונה לסילוק השכל לגמרי את כל ההקדמות שיש לי ולקבל מהצדיק הקדמות חדשות ולעשות כפי הוראת הצדיק בכל מצב אפילו הוראה שהיא נגד השכל שלי.

העיקר והיסוד שהכל כל עבודת ה' של האדם תלוי בו, הוא לקשר עצמו להצדיק שבדור [טז], נראה כוונת רבנו לבד מכפשוטו לקשר עצמו ומעשיו שיהיו על דעת הצדיק, העיקר לקשור עצמו היטב לצדיק, להיות נאכל אליו ונכלל בו, באמונה כי הוא היכל ה' ומרכבה לקדושתו.

ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה [יז]/[יח], רבנו נקט לשון תורה בסוגית אַבְדָּה. ואולי רמז למה שאמר בתורה קפח שכל האבדות אצל הצדיק, בעיקר אבידת הדעת והשכל/י, מה שאדם למד חלקו בהיותו עובר ונשכח ממנו, צריך לקבל רק מהצדיק, ואם עד עתה היה לו שכל עצמי צריך למחוק לסלק ולעזוב כל חכמתו שהיתה לו, ולקבל חלקו האמיתי בתורה מהצדיק.

דבר קטן ודבר גדול דהיינו גם דבר שנראה קטן ונדמה שאני יכול לסמוך בו על דעת עצמי, וגם דבר גדול וחשוב, שלא יחשוב שכזה דבר גדול צריך לשאול מומחים לדבר.

ולבלי לנטות ח"ו מדבריו ימין ושמאל [יט]/כא, דהיינו שלא לשנות מדבריו בין שנראה לך מחמיר או מיקל או מוסיף או גורע/כב, או מחדש או מבטל, איזה הנהגה בעבודת ה', **כמשארז"לכ** {ספרי פ' מילוא

^{טז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה. שיחה הקשורה לכאן עיין חיי מוהר"ן אות שכ

^{טז} עניין ההתקשרות נזכר ט' תורות בליקוטי מוהר"ן תורה ב' אות ו' ותורה ד' תורה ט' תורה לד אות ח' ותורה מג, קבג, קלה, קעו, ריא. עוד עיין שו"ת רדב"ז ח"ג תעב. ואור החיים ריש פרשת חקת.

^{יז} לשה"כ שמות כב ח'

^{יח} **שמות פרק כב (ח) על כל דבר פשע על שור על חמור על שֶׁה על שְׁלֵמָה על פֶּל אַבְדָּה אֲשֶׁר יֹאמַר פִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר שְׁנִיָּהם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנִים לְרַעְיָהוּ:**

רש"י – אשר יאמר כי הוא זה – לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות אם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה ישלם שנים ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין ישלמו הם שנים לשומר. ורז"ל דרשו כי הוא זה ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומר לך כך וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני (ב"ק קו):

משכיל לדוד (ח) אשר יאמר כי הוא זה וכו' אלא אם כן הודה במקצת וכו'. עיין ברא"ם ז"ל דכתב דאף על פי שאין זה לפי ההלכה דקי"ל כמאן דאמר דשומרים א"צ הודאה במקצת והך כי הוא מפרש ליה במלוה מכל מקום נקט רש"י הדעה הקרובה לפשט עיין שם. ונראה דמשום הכי פירש"י ברישא אידך פירושא שהוא יתכן לדין לפי ההלכה:

^{יט} **ראה לקוטי עצות** – ערך צדיק אות פ. קודם שיוצא האדם לאויר העולם מלמדיו ומראין לו כל מה שצריך לעבד ולהשיג בזה העולם. וביון שיוצא לאויר העולם, מיד נשכח ונאבד ממנו הכל. ובשביל זה הוא צריך לנסע להצדיק לבקש אחר אבדות. כי כל האבדות הללו של כל בני העולם, כולם הם אצל הצדיק (תורה קפח):

^כ דברים יז יא

^{כא} **דברים פרק יז (יא) על פי התורה אשר יורוף ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:**

רש"י (יא) ימין ושמאל – אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכ"ש שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל:

דברי דוד להט"ז על רש"י – ימין ושמאל, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל. יש שמקשים דבירושלמי רפ"ק דהוריות תנא איפכא יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל שתשמע להם ת"ל ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין. ומתרגמים דכאן מייירי שלפי שיקול הדעת סובר דאומר על ימין שהוא שמאל ע"כ תשמע לו, וירושלמי מייירי שבודאי טעה להתיר האיסור. ואין זה מיושב דודאי שכל שחכמים חלוקים זה עם זה ודאי אין הדין מפורש לפנינו אלא דיש פלפול ע"ז היאך הוא וזה דעתו כך וזה כך:

ונראה ליישב דהירושלמי מייירי בענין שזה רואה שמתיר לו דבר האסור בדעתו לא ישמע לו אלא ישמיט עצמו ויהיה בשב ואל תעשה ואין בזה משום ממרא כיון שאין נראה המראתו, דאפשר שיאמר שאינו חפץ לאכול אותו ענין בלאו הכי, משא"כ ברש"י דכאן שמיירי בדבר שא"א להשמיט ממנו להיות שב ואל תעשה אז ישמע לו בכל גווני דלא יהיה נראה המראתו בבירור, וסברא זו מצינו בגמרא לחלק בדין אם בא ממקום שאין עושין מלאכה בט"ב למקום שעושין שלא יעשה עמהם שיוכל לומר בלאו הכי אין לי מה לעשות:

וכ"ש שאומר לך על ימין שהוא ימין. האי כ"ש לא ניתן להכתב מרוב פשיטות. ונראה דל"ת דוקא כשהכהן אומר כדעת אחד מן החכמים החולקים, אז ישמע לו, אבל אם אומר דעת שלישית, מה שהוא מתנגד לשניהם, לא ישמע לו, קמ"ל דזהו כ"ש שישמע לו, ולא איצטרך קרא לזה, אלא דקמ"ל אפילו אומר לך על הימין שהוא שמאל שלא לפי כל הדעות שלכם, אפ"ה תשמע לו. ועוד נראה לפרש כיון שלא אמר רש"י וכ"ש אומר לך על הימין משמע דה"ק וכ"ש לך לחשוב שאומר על ימין שהוא באמת ימין, ואתה הוא הטועה, וכ"כ רמב"ן:

ירושלמי הוריות פ"א ה"א: – ימין ושמאל. יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם, ת"ל ימין ושמאל, כשיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

ימין ושמאל. ואפילו נראין בעיניך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל שמע להם <סב> {ספרי}:

שופטים [כ"ד] ב"ה בביאור הפסוק (דברים יז) **"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"** שהכוונה אפי' אומר לך על ימין שמאל וכו'. והיא הוראת התורה לכל אדם שיפלא ממנו דבר למשפט דהיינו איזה דבר הלכה או דברי ריבות וקמת ועלית אל השופט אשר יהיה בימים ההם ועשית את הדבר אשר יגידו לך בדיוק כדבריהם ולא תסור ממנו ימין ושמאל. דהיינו שהיא הוראה לכל יחיד שלא יורה לעצמו שלא כדעת הפוסקים גדולי הדור, וכלשון השפתי חכמים שם/כ"ו 'כי ה' יתברך נותן רוחו על משרתי מקדשו תמיד וישמרם מכל טעות שלא יצא מפייהם כי אם אמת'. אלא שבירושלמי הוריות אמרו שרק אם אומר לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שמאל חייב לשמוע לו. וליישב את הסתירה ביניהם יש כמה ביאורים/כ"ו, אלא שכל זה הוא בתחום ההלכה. אבל רבנו מביא רק את הספרי כיון שמדבר על ביטול לצדיק והרב שבדור, שהביטול אליו הוא הרבה יותר משמיעת פסקי הלכה, כי הביטול הזה הוא בעצמו כמעט תכלית ולא רק היכי תמצוי לקבל דברי הרב. אע"פ שפסקי הלכה הם היכי תמצוי להליכה בדרכיו 'ית' שהיא הדרך לדבוק בו ית', אבל בחסידות יש דגש הרבה יותר על השפלות וענווה וע"י הביטול לצדיק כהיכי תמצוי לביטול להקב"ה. (ראה תורה עב תנינא שרק השפלות של האדם זה מה שיקום ממנו בתחית המתים) היסוד הזה הוא חידוש של חסידות/כ"ז שחידש הבעש"ט שכל יחיד גם בעבודת ה' שיבטל דעתו לגמרי בכל ענייניו לצדיק הדור/כ"ח. ועל זה היה עיקר המחלוקת עליו בזמנו (כשמרכז היהדות עבר מהמרא דאתרא לחצר

תורה תמימה ביאור <סב> מה שנראה לו בכלל לדרוש כזה אע"פ דמצינו בכ"מ שכן הוא ע"ד צחות הלשון והמליצה להחזיק תקיפת האמירה, י"ל דמדייק מדלא כתב לא תסור ימין ושמאל מכל הדבר אשר יגידו לך וכמש"כ בפ' ואתחנן (ה' כ"ט) לא תסור ימין ושמאל, וכן בסמוך (פ' כ') לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, ומדסמך כאן ימין ושמאל אל ההגדה ש"מ דאשמעינן שלא יסור אע"פ שבהגדה עצמה נראה לך ימין ושמאל וכדמפרש. – **והנה לפנינו בספרי**, הגירסא 'אפילו מראים בעיניך', והעתקנו בגירסת הגר"א ז"ל, 'אפילו נראים בעיניך', שהוא לשון מתוקן, אבל הכונה אחת היא, כלומר אפילו אם דעתך וסברתך נוטה להיפך מדעתם וסברתם, יען כי בידוע בכל דבר יש דעות וסברות שונות וכמ"ש בברכות נ"ח א' הווא אוכלסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין כל הדעות שוות, וכמו שאנו רואים בהלכה אחת דעות מהופכות, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, וכל כך הדבר פשוט בעיניך כי האמת אתך כאשר אתה יודע להבחין בין ימין לשמאלך, בכ"ז תשמע לדעתם וסברתם: **ומבואר מזה דרך** אז מחויבים לשמוע להם באמרם על ימין שהוא שמאל רק אם נראה לך כן, אבל אם באמת אומרים על ימין שהוא שמאל כגון שמתירין את החלב ואת העריות בודאי אסור לשמוע להם, וכך מפורש בירושלמי הוריות שהבאנו בדרשה הקודמת, יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם, ת"ל ימין ושמאל, כשיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל, וזה יתבאר כפי שכתבנו: **ורמב"ן** בנמוקיו כאן כתב וז"ל, אפילו תחשוב בלבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך כימין לשמאל, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או איך אהרוג את האיש הנקי הזה אלא תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות וכו', ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו, עכ"ל. **ודברים אלו מורים** לכאורה שאפילו כשמתירים איסור גמור שבתורה ג"כ צריך לשמוע להם, אבל **דברי הירושלמי** שהבאנו בדרשה הקודמת סותרים אותם מפורש, וגם אין הסברא נוטה לזה כלל, אלא הדברים נכוחים ומתקבלים כמש"כ. **ואמת שמצינו ב"ה כ"ה א'** דרשה אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש – אתם כתיב, אתם ואפילו מזידים, כלומר אפילו עברו ב"ד את החודש במזיד שלא כדין, והרי זה לכאורה מפורש כרמב"ן, אבל **כבר הוכחנו** במקומו בפ' אמור דגירסא זו אפילו מוידין מוטעת היא וצ"ל אתם אפילו אנוסים, וכ"ה בתורת כהנים וברמב"ם, יעו"ש. וצריך לדחוק ולפרש כונת הרמב"ן ע"פ הדרך שכתבנו, דלא שמתירין מפורש את החלב וכו', אלא נראה לך, כן שכן יוצא ע"פ סברתם ושקול דעתם שמוטעים הם בעיניך, וכמש"כ, ודוק:

כב כמ"ש דברים פרק יג (א) את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו:

²² בתקפא- כמשא"ז, בתרלו תוקן

²³ פסקא יא. הובא בפרש"י דברים יז הנ"ל ועי"ש ט"ו עה"ת ועיין תנחומא נשא פרק כט ועיין שו"ת מלמד להועיל ח"ג סימן פב הקשיא הידועה מירושלמי הוריות ומ"מ הדנים בזה. ובספר חפץ ה' לבעל אור החיים על הוריות פ"א ודף פב. במהד' ניו יורק תרפח)

כ"ה ספרי פרשת שופטים פסקא יא – ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך. על הוראת ב"ד הגדול שבירושלם חייבים מיתה. ואין חייבים מיתה על הוראת ב"ד שביבנה: **על פי התורה אשר יורוך.** על דברי תורה חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על דברי סופרים: ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה. זו מצות עשה: **לא תסור מן התורה אשר יגידו לך.** זו מצות לא תעשה: **ימין ושמאל.** אפי' מראים בעיניך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל שמע להם: (סליק פסקא):

כ"ו שפתי חכמים על רש"י (דברים יז יא) – דהכי פירושו אפילו אם אומר לך על ימין שאתה סבור שהוא שמאל ועל שמאל שאתה סבור שהוא ימין שתשמע לו ולא תתלה את הטעות בו אלא בך, כי ה' יתברך נותן רוחו על משרתי מקדשו תמיד וישמרם מכל טעות שלא יצא מפייהם כי אם אמת. וא"ת מנא ליה למדרש כך דלמא כמשמעו שלא תסור מן הדבר ההוא לא לשמאל ולא לימין. וי"ל כיון שהדבר הוא שכלי לא שייך ביה ימין ושמאל לכך דרשו מה שדרשו:

כ"ז ראה מאמר בזה בסוף התורה שיש מחלקים בין פסק הלכה התלוי בשיקול הדעת לפסק שכתוב מפורש. או בין קום ועשה לשב ואל תעשה, או בין היתר לאיסור. עי"ש.

כ"ח ראה מה שכתב בזה הרב נחום גרינוולד בקובץ היכל הבעש"ט ל' – אחד מחידושיה העיקריים והעקרוניים של החסידות הוא בוודאי הדביקות וההתקשרות של החסיד לצדיק, חידוש זה של יסוד הצדיק – שהוא צדיק יסוד עולם – בחסידות, מצוי בשתי רמות: ברמת ההנהגה בפועל, וברמה הרעיונית. **לגבי רמת ההנהגה בפועל**, בולט חידוש זה כאחד ששינה את פני חברת ותרבות היהדות. מאז הופעת החסידות, הריכוז של יהודים שנהו אחרי החסידות, שהם אף רוב המניין והבנין של יהדות אירופה המזרחית, הועתק ממרכז הקהילה המקומית, בית הכנסת העירוני והרב של הקהילה הקדושה, אל פני חצר הצדיק שעומד בראש עדת חסידיו. **הצדיק החסידי** אינו מתגורר בדרך כלל במקום החסיד, והחסיד נוסע אליו דרך מרחקים אדירים להידבק אליו. **מעטה** מהותו של החסיד נקשרת ונבלעת במהות הצדיק עד שאינה מהות לעצמה אלא חלק ממהות וזהות הצדיק. **התקשרות** כזאת עם הצדיק, האיש האלוקי, היתה אחת המהפכות הגדולות של החסידות, שכן מעטה קשרי החסיד לסמכות של הרב (ה"מרא דאתרא") של עירו התרופפו, ובמקום לצייט לחוקי הקהילה ולפקודת הרב, הוא מסור כל כולו לרבי הכללי. **ואכן** במדה רבה – לצד ההתנגדות המהותית יותר, הביא יחס חדש זה,

הצדיק שעפ"ר גם היה בעיר אחרת רחוקה). ורבנו שבא אחריו החייה וחיזק בתוקף את העניין הזה שימשיך/ל לבעור בכל דור עד ביאת משיח, וכאן מבאר שכל עבודת ה' של האדם תלוי עד כמה מוחק לגמרי את כל דעותיו והקדמות שגדל עליהן, ומחליף אותן בפנים ושכל ודעת הצדיק והרב שבדור.

ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור. [לא/ל] וכמו שאמר מוהרנ"ת כשנתקרבתי לרבנו זצוק"ל, הנחתי ועזבתי לגמרי את כל שכלי, וכל דיבור ששמעתי מרבנו, קבלתי עוד חתיכת שכל. וכעין זה מצינו ברבי זירא/ל^י שקודם שעלה לארץ ישראל צם מאה תעניות לשבח תורת בבל כדי שתורת ישראל תהיה כתובה אצלו על נייר מחוק ולא נייר כתוב (כמבואר בלק"ה ר"ח/ל^י) ובשר בחלב ד' ב'/ל^י).

לועזע גדול בחיי קהילות ישראל, שבוודאי תרם למחלוקת הגדולה נגד החסידות, שכן מטבע הדברים כל התחדשות כזאת מטלטלת את המערכת הישנה ומציבה מערכת חדשה ומכיון שכך היא מאיימת על רבים וטובים המצויים בעמדות כוח מוכרות ורשמיות. **אולם** מעל הרמה המעשית של שינוי זה, יש כאן גם רמה רעיונית עמוקה, שכן פשוט ששינוי גדול כזה נולד בגלל השקפה חדשה על היחס בין אדם בישראל לבין החכם והצדיק.

ט עי"ש מאמר הנ"ל בהיכל הבעש"ט – שעיקר החידוש של הבעש"ט היה הדגש על שפלות וענווה וביטול הישות בתכלית אע"פ שהן גמרה מפורשת בסוטה אבל בפועל לא כל כך נתנו על זה את הדגש אלא על סיגופים וביטול הגוף וכוונה לשם שמים בכל מעשה, ודקדוק ההלכה, שעל כן המרא דאתרא היה גדול הדור. והבעש"ט הפנה את החסידים אל הצדיק הענו השפל עובד ה' במסירות נפש לבד מהיותו ת"ח גדול, וחייב את החסיד להתבטל אליו ולהכלל בו.

וזה לשונו שם – לפיכך חסידים לפי השקפתם לא התפעלו מאדם פרוש ומנוזר מכל חיזו דהאי עלמא ומקפיד על קלה כחמורה באופן של דקדוק הלכה אך כל הווייתו אומרת ומכריזה "ישות" והרגשת עצמו, ולא כינו אותו "קדוש" אף שהוא פרוש מכל ההרור חטא לפי שעיקר הקדושה הוא להיות בטל אליו, וכל התנזרות מעולם הזה היא רק כדי להיות בטל לאלוקותו ית'. אך זה כל התנזרותו מעולם הזה מביאתו לידי התבטלות והרגשת הווייתו, אם כי איש חשוב, הוא ויש לכבדו כרום ערכו, אך לקדושה חסידת אין לכך שום שייכות. **זהו ההבדל** בין ההדרכה המבוארת בספרי הראשונים, לקיים בכל דרכיך דעהו, וכל מעשיך לשם שמיים, שבכל מעשי האדם הגשמיים, באכילתו בשתייתו, בעסקיו ובשינתו, יכוון שעל ידי זה יאזור ויוסיף כוח לעבוד את ה', לבין הדגשת החסידות. **למרות** שבאופן שטחי זה נראה כאותו דבר, אך באמת מדובר בהדגשות שונות הנובעות מהשקפות עולם שונות (ולא שהחסידות שוללת את גישת הראשונים, אלא היא בונה על כך קומה נוספת): **לפי דברי** הראשונים הכוונה להדגיש שלא יחשוב אדם שעבודת האדם לקונו אינה מוגבלת רק לציית להלכות התורה ולהיות "איש ההלכה", אלא שחובת האדם לקונו מקיפה את כל חייו ממש גם מחוץ למסגרת ההלכה, שכן ההלכה היא רק הדרכה לאדם שיידע בתרי"ג אופנים כיצד להתקדש בדרכי ה', אך האדם בעצמו צריך להבין שגשמייתו של האדם וצרכיו הקטנוניים והמוגבלים הם לגמרי חסרי משמעות בלי שיש בהם עבודה להקב"ה הנצח; אולם אין כאן הדגשה שהאדם במציאותו העצמאית מהווה סתירה לאחדותו של הקב"ה.

ל כלשונו בחיי מוהר"ן (סימן שעג) שאמר שהאור שחידש הבעש"ט לא נמשך מדור לדור, על כן צריכים לעשות דבר שיהיה לו קיום לעד. ע"י שתלמידים יעשו תלמידים בכל דור עד ביאת משיח כנ"ל (בהקדמה) בחיי מוהר"ן שו.

לא ראה שיש"ק ח"א תרלד

לב שיח שרפי קודש ח"א אות תרלד – סיפר מוהרנ"ת זצ"ל, כשנתקרבתי לרבנו זצוק"ל, הנחתי ועזבתי לגמרי את כל שכלי, האב איך מיין מח אין גאנצן אוועק גיליינט, כאלו אין לי שום שכל; וכששמעתי דבור מרבנו זצוק"ל, קבלתי עוד חתיכת שכל, עוד דבור עוד חתיכת שכל. האב איך נאך א שטיקל שכל, נאך א דבור נאך א שטיקל שכל. וכן אמרו עליו מגדולי אנשי שלומינו, שזה החלוק בין מוהר"ת לשאר תלמידי רבנו זצוק"ל, שגם הם ידעו שרבנו זצוק"ל הוא העקר, אולם הם גם-כן משהו... "זענען עפ"ס"... ויש להם גם איזו דעה, אולם מוהר"ת ז"ל ידע בעצמו, שהוא בלעדי רבנו ז"ל אינו כלום וכאין ממש, אשרי לזו (אבני"ה ברזל).

לב בבא מצינא דף פה. רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה.

פרש"י – דלא נטרדיה – כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רבי יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כשמן, כדאמרין בסנהדרין (כד, א), ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוין; ועי"ש מהרש"א שהקשה מר"ל שהיה מקשה לר"י בד קושיות על חידוש שאמר. ותיירץ שבא"י הקשו כדי להבין ובבל הקשו כדי לדחות. עי"ש. ועיין בן יהוידע שכיון שהורגל בלימוד כזה היה צריך ק' תעניות כדי לבטל ממנו ההרגל הזה.

לד לק"ה ר"ח ז' – כי זה ידוע בשרוצין לעלות מדרגא לדרגא צריכין לסלק המחזין שמקדם, כמו שמצינו בגמרא, פד הוי סליק לארץ ישראל, הוה מתענה כדי לשכח התורה של חוץ לארץ, כי היה צריך לקבל מחזין של ארץ ישראל. על כן היה צריך לסלק המחזין שמקדם, שהם מחזין של חוץ לארץ.

לה ליקוטי הלכות יו"ד – בשר בחלב הלכה ד' אות ב) וזה בחינת מצות שלוח הקן, כי מבאר בתקונים, שכן צפור מרמז על נשמתין דאתתרכו מאתריה, היינו הנשמות הרחוקים מה' יתברך על ידי מעשיהם שאינם טובים. ועל זה מרמז הפסוק, "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך וכו'", שמי שרוצה לקח ולקרב אלו הנפשות הנפולות לזכות בהם, לקרבם לה' יתברך, שאי אפשר לו לקרבם כי אם על ידי שיתדל תחלה לשלח ולסלק מהם את חכמתם וידעתם שיש להם מבקר, שיסלקו דעתם מעצמם כאלו אין להם שום שכל כלל, כמו שפרש רבנו זכרנו לברכה, (בסימן קכג), על פסוק, "עם נבל ולא חכם", עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, שאי אפשר להתקרב לצדיקי אמת ואל התורה כי אם בשמשליכין מעצמן כל החכמות שמבקר, כאלו אין לו שום שכל כלל. ואפלו פשענא בעבודת ה' צריך לסלק מדעתו כל החכמות והבלבולים המבלבלים אותו מיום לחברו בנ"ל, שכל זה נמשך מהחכמות של הכל שהרגל בהם מנעוריו שנקבעו בו כאלו קבלם מהר סיני. ובאמת אלו הספרות והחכמות שלו המבלבלים אותו נמשכין רק מעין הדעת טוב ורע, מזהמת הנפש שהטיל בתוה שהיתה אם כל חי, ומשם נמשך שכל אדם כשנולד ממעי אמו, יש בו אצילות הוהמא הזאת בבחינת ובחטא יחמתי אמי. ומשם נמשכין כל אלו הבלבולים והספרות של שטות המבלבלין ומונעין את האדם מדרך החיים. וזה בחינת שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, שאי אפשר לקרב הנפשות שהם בחינת אפרוחים או ביצים, דלית גרפין דילהון שלמין, דהיינו הנפשות שאין להם עדין שלמות ואין להם בנפים לפרח בעבודתו יתברך ולהתקרב אליו יתברך. והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, 'האם' זה 'אם לבניה תקרא. בחינת השכל

וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלימות ואינו מקושר להצדיק. משמע שכל ההתקשרות לצדיק תלויה במחיקת השכל העצמי ובמקומו להכניס את שכל ודעת הצדיק, ולא מזכיר כאן להיות אצל הצדיק ולא להסתכל עליו או לתת לו צדקה כמו שביאר בתורה ד'.

עתה יבאר שרק ע"י ביטול כנ"ל למשה רבנו היה להם כלים לקבל את התורה

וישראל בעת קבלת התורה היו להם חכמות גדולות, כי אז היו עובדי ע"ז שבימיהם, בעיקר במצרים שבאותו זמן כל החכמות החיצוניות שבעולם היו בה, שהיה על כן טעותם ע"פ חכמות וחקירות גדולות כידוע [ל'ו/ל'ז]. ועם ישראל אז היו דור דעה נשמות גבוהות משרש לאה/לח, בחי' משה רבנו שהוא הדעת/ל"ט שמטבעם היה לעשות כל דבר מתוך הבנה ושכל/מ, ואחרי מאתים ועשר שנה של גלות במצרים למדו מהם חכמתם, דור אחרי דור, לבד משבט לוי שלמד תורה, כולם היו עבדים כבר כמה דורות.

ש' כל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי עָקַר חַיִּית וְגִדּוּל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא מִשְׁכָּלוֹ, שֶׁהוּא מַחֲיָה וּמְנַהִיג וּמְקִים אוֹתוֹ בְּחַיִּינַת הַחֲכָמָה תַּחֲתָיָה, וְעַל כֵּן נִקְרָא הַשִּׁכְל "אֶם הִנֵּנִי". וְהוּא וְהָאֵם רוֹבֵצֵת עַל הָאֶפְרוּחִים וכו', שֶׁאֵם הִנֵּנִי, שֶׁהוּא הַשִּׁכְל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׂנוּלָד עִמּוֹ מִמּוֹעֵי אִמּוֹ, רוֹבֵץ עַל הָאֶפְרוּחִים וכו', כִּי הַשִּׁכְל שֵׁשׁ בְּכָל אֶדָם מִמּוֹעֵי אִמּוֹ רוֹבֵץ עַל נַפְשׁוֹ לְחַיִּיתוֹ וּלְגִדּוּלוֹ, אֲבָל מִחֲמַת חָטָא אֶדָם הָרָאשׁוֹן נֶאֱחָז וְהַמֵּת הַנָּחֵשׁ בְּזֶה הַשִּׁכְל כִּנּוּ"ל וּמִשָּׁם בָּאִין כָּל הַסְּבִרוֹת וְהַחֲכָמוֹת שֶׁל שְׁטוֹת וְהַבִּלְבָּלִין אֶת הָאָדָם. וְעַל זֶה הִזְהִירָה הַתּוֹרָה; שְׂמִי שְׂרוּצָה לְקַחֵם וּלְזִכּוֹת בָּהֶם, דִּהְיִנוּ לְקַרְבָּם לַח' יִתְבָּרֶךְ, שִׁישְׁלַח אֶת הָאֵם תַּחֲלָה, בְּחַיִּינַת שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם, שִׁירָאָה לְשַׁלַּח וּלְסַלֵּק וְלִהְיֵבִיר מִהֶם אֶת כָּל הַחֲכָמוֹת וְהַסְּבִרוֹת שֵׁשׁ לָהֶם מִכְבָּר, שֶׁהֵם בְּחַיִּינַת אֵם כִּנּוּ"ל, וְאַחֲרֵי כֵן, וְאֵת הַנִּבְנִים תִּקַּח לָךְ, שֶׁאַחֲרֵי כֵן יִכָּל לְקַרְבָּם שִׁיחִיו נִקְרָאִים בָּנִים, כִּי כָל הַמְּלָמֵד בֶּן חֲבֵירוֹ תּוֹרָה כְּאִלּוֹ יִלְדוֹ (סִנְהֶדְרִין יט). כִּי בְּיָדָאִי נִחָשֵׁב כְּאִלּוֹ וְלָדָם מִמֶּשׁ, כִּי הוּא מְסַלֵּק מִהֶם הַשִּׁכְל שֶׁמִּכְבָּר, שֶׁמִּשָּׁם הָיָה חַיִּיתָם מִתַּחֲלָה מִמּוֹעֵי אִמָּם וּמִמְשִׁיךְ בָּהֶם שִׁכְל חֲדָשׁ וְחַיִּית חֲדָשׁ כְּאִלּוֹ נִלְדוּ הַיּוֹם מִמֶּשׁ, וְעַל כֵּן עָמָה דִּיקָא נִקְרָאִים "בָּנִים", בְּחַיִּינַת בְּנֵי אִתָּהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדִיתִּיךָ, כִּי זֶה עָקַר הַהִתְקַרְבוּת מִה שֶׁמְסַלֵּק שְׁכָלוֹ שֶׁמִּכְבָּר וְנִחָשֵׁב לוֹ כְּאִלּוֹ נִלְדָה הַיּוֹם וְאִזּוֹ נִקְרָאִים בָּנִים, בְּחַיִּינַת בְּנֵי אִתָּהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדִיתִיךָ כִּנּוּ"ל:

¹⁰ ישראל עבדו ע"ז כמבואר במדרש שוחר טוב טו שמדח"ד קטרגה על הים הללו ע"ז והללו ע"ז. והיו חכמים בחכמת מצרים עיין זוהר ח"ג דף ע. עשר מיני חכמה ירדו לעולם וכולם ירדו למצרים ונטמאו שם. ועיין במדבר רבה יט ג' וזוהר וז"ל: נהרי דמצרא מגדלין בעלי כשפים וי' מיני חכמות כישוף וזוהר מדרש נעלם חיי שרה קבה. וילקוט ראובני עה"פ ונהר יוצא מעין זוהר חדש שה"ש לסוסי ברכבי פרעה ע"ש ועיין ספר אור ורוע לצדיק (לרבי צדוק הכהן) אות ו'.

¹¹ זוהר אחרי מות דף ע: – וְתֵאֵנָה וּלְמַדְנוּ כִּי עֲשֵׂהָ זִינֵי חֲכָמוֹת אֵלֶיךָ נִתְּנוּ לְעֵלְמָא עשרה מיני חכמות אלו של הקליפות ירדו לעולם בשעה שברא הקב"ה את העולם, וְכִלְהוּ אֶשְׁתָּאבוּ בְּמִצְרַיִם וכולם נשתאבו ונתפשטו במצרים, בַּר מַחַד דְּאֶתְפִּשֵׁט בְּעֵלְמָא רק אחת מהם שנתפשטה בכל העולם כולו (כמאמר חז"ל במס' קיודין דף מט ע"ב, עֲשֵׂהָ קָבִים כְּשִׁפִּים יִכְדוּ לְעוֹלָם, תַּשְׁעָה נִטְלוּ מִלְרִים, וְאַחַד כָּל הָעוֹלָם כּוּלָּהּ, וְכִלְהוּ זִינֵי חֲרָשֵׁי אֵינוֹן וכולם הם מיני כשפים, וּמִנֵּיהֶם יָדְעֵי מִצְרַיִם חֲרָשִׁין עַל כָּל בְּנֵי עֵלְמָא ומהם ידעו חכמי מצרים כשפים יותר מכל בני העולם. וְכִד מִצְרָאִי בְּעָאן לְמַעַבְד כְּנוֹפֵיִיא בְּחֲרָשִׁיהוּ לְעוֹבְדֵיהוֹן וכשהמצריים רצו לעשות אסיפת חיצונים בכשפיהם לפעולותיהם, הוּוּ נִפְקִי לְחַקְלָא לְטוֹרֵי רִמָּאִי היו יוצאים לשדה על ההרים הגבוהים, וְנִדְבָחִין דְּבָחִין והיו זובחים זבחים לשעירים, וְעִבְדִין גּוֹמִין בְּאַרְעָא ועשו בורות וחפירות בארץ, וְסִחְרִין הָהוּא דְּמָא סוֹחְרִינָה דְּהִנֵּי גּוֹמִין ומסבכים בדם ההוא סביבות אלו הבורות, וְשָׂאֵר דְּמָא מִתְכַּנְפִּי בְּהִנְהוּ גּוֹמִין ושאר הדם היו מאספים בתוך הבורות, וְבִשְׂרָא שְׁוִין עֲלִייהו ואת הבשר נתנו על הדמים, וְקִרְבִּין קִרְבָּנֵיהוֹן לְאֵינוֹן זִינֵין בִּישִׁין ומקריבים קרבנותיהם לאותם המינים הרעים, וְאֵינוֹן זִינֵין בִּישִׁין מִתְכַּנְפִּין וּמִתְקַרְבִּין כְּחָדָא ואותם המינים הרעים היו מתאספים ומתקריבים כאחד, וּמִתְפִּיִסִין בְּהִדִּייהו בְּהָהוּא טוֹרָא והיו מתפייסים ומתריצים עמהם בהר ההוא. ואמר עוד כי יִשְׂרָאֵל דְּהוּוּ בְּשַׁעְבּוֹדֵיהוֹן בני ישראל שהיו בשעבוד מצרים, הוּוּ מִתְקַרְבִּין לְהוֹן וְאוֹלְפוּ מִנִּייהו היו מתקריבים אליהם ולומדים מהם העבודות וזות האלו, וְהוּוּ טַעָאן בְּתַרְיִיהו והיו טועים אחריהם, וְהִינֵנוּ דְּכִתִּיב וְהוּוּ שְׁכָחוּ כְּמַעֲשֵׂה אֲרֵץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכַּחְתֶּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ, וְכַמַּעֲשֵׂה אֲרֵץ כְּנָעַן אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקותיהם לא תלכו, וְכִתִּיב וְעוֹד כְּתוּב וְלֹא יִזְבָּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵי־אֵשׁ אשר הם זונים אחריהם.

עיין מדרש נעלם זוהר חיי שרה דף קכה. כיצד יוצא הנהר מעדן להשקות את הגן – 48 טפות יורדות מעדן לגן 4 בכל שעה מ"ב שעות היום, וכנגדם 48 נביאים לישראל עוד מבואר שם שעדן הוא חכמה עילאה ונחלקו האם הוא ברקיע ערבות דהיינו מתלבש בבניה או שהוא למעלה מערבות וכנגדו יש גן בארץ מכוון אליו ומקבל ממנו טיף חכמה הנ"ל ונהר הראשון הוא פישון שבמצרים היה מקבל יותר מכולם ועל כן רבתה חכמת מצרים בחכמות חיצוניות מכל העולם כמ"ש ותרב חכמת שלמה וכו' ומכל חכמת מצרים. עד שאבדה חכמתם.

¹² שער הפסוקים – פרשת שמות – ואמנם כל אותם הוויגין שהיו נעשים בזמן דור המדבר, הם זוג יעקב בלאה זו הנזכר. וכל הנשמות של בני ישראל שיצאו ממצרים, הנקרא דור המדבר, נבראו ע"י הוויגין ההוא, ולכן נקרא לאה זו ע"ש דור המדבר והבן זה: ובוה יתבאר לך מה שנתבאר בדרוש שקודם לזה, כי דור המדבר נקרא דור דעה, לפי שהם מן הדעת העליון דו"א, ומבחי' אבא וע"ש. ולכן כלם יצאו מזוג יעקב ולאה אשתו, אשר שניהם נעשו מהארות יסוד דאבא כנוכר, אשר הוא בחי' מרע"ה, ולכן כלם נקראו על שמו. כמס"ה, (במדבר י"א כ"א) העם אשר אנכי בקרבו, כנו"ל בדרוש שקדם בארץ. וז"ס מ"ש חז"ל על פ' למשה ולישראל, ואמרו שקול משה כנגד כל ישראל. גם ר' עקיבא דרש, אשה אחת ילדה ששים רבוא בכרס א', ומנו זה משה וכו', והטעם הוא, לפי שכלם הם ענפיו ונצוציו, והוא שורש ואב לכלם, אלא שיצאו ע"י טפות השחתת הזרע בק"ל שנים של אדה"ר, כנו"ל באורך בדרוש שקדם, כי כל הנשמות היוצאות על דרך זה, הם עליונות בתכלית, נמשכות ממזח הדעת עצמו, ולא מהתפשטותו בגופא כנודע:

¹³ משה הוא הדעת – כמובא בכמה תורות (תורה ו' אות ד, טו אות ד, ב' אות י, בא אות יא, לו אות ב, נו אות ח, ותורה מג, וקטו, ועוד) וראה שער הפסוקים שמות ד"ה ועתה נבאר ענין גאולתם. ושם פרשת בלק, ועוד הרבה.

¹⁴ ראה סנהדרין קיא. ועל דבר זה נענש משה רבינו שנאמר "ומאו באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה" אמר לו הקדוש ברוך הוא חבל על דאבדין ולא משתכחין הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך,....

ושמעתי מהרצ"ה לבאר אחרי הכל באמת מדוע משה רבנו הצדיק האמת שואל כאלה שאלות? והביאור כי באמת אין זה ח"ו מחוסר אמונה אלא זה החילוק בין האבות למשה רבנו, שהוא הדעת ועל כן מצד טבע הדעת לברר כל דבר ולהבין הוא שואל שאלות, ואילו האבות היו ביחס אליו יותר בחי' אמונה.

ולולי שהיו ישראל משליכין מאמעצמם את כל החכמות הנ"ל, לא היו מקבלים התורה. כי היו יכולים לכפור בכל ולומר ח"ו שהכל כישוף ומעשה שדים והשבעת מלאכים, שהרי היו מורגלים בכשפים, שהרי במצרים היה דבר קטן לעשות נחש מְמָטָה/מִי, וכ"ש גדולי המכשפים שהיו עושים מופתים גדולים ביותר/מִי בלטיהם ובלהטיהם/מִי ובכל חכמת מצרים, ולא היה מועיל להם כל מה שעשה משה רבינו עמהם [מ"ה] להאמין בה' ומשה עבדו אע"פ שראוהו נכנס ויוצא בבית פרעה כרצונו ומכניע את פרעה המכשף הגדול והחזק ביותר בעולם אז. ואפי' כל האותות והמופתים הנוראים שעשה לעיניהם, עשר מכות במשך שנה שלימה (עדרות ב' י) כל חודש אחרי שמונה רבנו מתריע במשך שבוע, באה מכה נוראה רק על המצרים ולא על ישראל הנמצאים עמהם, ושבוע שלם כל מכשפי מצרים הגדולים ביותר בעולם לא מצליחים לבטל אותה, עד שבא משה ומבטל אותה, וכל זה לא הי' מועיל להם, להאמין במשה רבנו, כמו שלא הועיל לארבע חמשות מעם ישראל שלא רצו לצאת ממצרים/מִי, כי רק מי שיש לו נשמה קדושה, יש בכוחו לעזוב הבלי עולם, ולהמשיך אל הקדושה/מִי והצדיק האמת. כי גם עתה אחרי ירידת הדורות של יותר מג' אלפי שנה/מ"ה, שנתמעתה הרבה מאד החכמה וחריפות, אעפ"כ נמצאים אפיקורסים הכופרים ע"י שטות וטעות חכמתם בכל הניסים אותות ומופתים שרואים אצל צדיקים.

מ"ב מורצו - מעצמן

מ"ב ראה זוהר שמות דף קצ: שהערב רב הם מְצָרִים שעלו עם עם ישראל והיו כולם מכשפים, ובאו כי הבינו שכל המכות לא היו כישוף, ועל כן הצטרפו לעם ישראל. והם היו כפלים כיוצאי מצרים, דהיינו כמה מיליון מכשפים בדרגת כישוף להבין שהמכות אינן כישוף. וכמבואר במנחות פה. שכשבקשו משה רבנו אות עשה להם ממטה נחש אמרו לו תבן אתה מביא למקום שכולו מלא תבן?

מ"ג אמרו במדרש שהמכשפים הגדולים של פרעה יוחני וממרא אמרו לו בים סוף אם משה השביע מלאכים אנו יכולים להוריד את כל המלאכים לארץ ולהכניעם ורק אם הקב"ה שלח מלאכים אין לנו כח לעשות כלום. **ראה אוצר המדרשים** – מדרש וישע עמוד 146 – עה"פ "נשפת ברוחך כסמו ים" אמרו חז"ל בשעה שטבעו המצריים בים, היו בהם שני מכשפים ושמן יוחני וממרא, ואמרו לפרעה אם ביד הקב"ה נס זה אין אנו יכולין לו, אבל אם ביד מלאכים הוא אנו יכולין לנערם (המלאכים) בים, עשו כשפים והורידו אותם אל הים, אז אמרו המלאכים "הושיענו אלהים כי באו מים עד נפש" ואתה במאמריך טבעת אותם בים במים אדירים, לכך נאמר "נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים": עכ"ל. **ובילקוט שמעוני** שמות פרק יד רמז רלה – שני מכשפים היו במצרים יוחני וממרא ועשו להן כנפים בכשפים ופרחו באויר ונתלו ברומם של עולם. אמר גבריאל ברוב גאונו תהרוס קמין. מיד אמר הקב"ה למיכאל לך ועשה בהם דין. תפסן מיכאל בציצת ראשן וקעקען על פני המים הה"ד אתה פוררת בעוך ים שברת ראשי תנינים על המים:

מ"ד וילקוט שמעוני שמות פ"ז רמז קפב – א"ר חייא בר אבא בלטיהם אלו מעשה שדים, בלהטיהם אלו מעשה כשפים, וכן הוא אומר ואת להט החרב. א"ר יוחנן למה נקרא שמם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, אמר אביי דְקָפִיד אֶמְנָא, שד, דלא קפיד אמנא, כשפים.

מ"ה רמב"ם יסודי תורה פ"ח א' ב'

מ"ו ומשה רבנו ידע שלא ע"י ניסים ימשוך את ישראל להאמין בו, ומה שעשה היה רק לצורך השעה כמבואר ברמב"ם יסודי התורה פ"ח ה"א – משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהאמין על פי האותות, יש בלבנו דופי שאפשר שיעשה האות בלש וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר, לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה, היה צריך להשקיע את המצריים, קרע את הים והצליח בתוכו, צרכנו למזון, הוריד לנו את המן, צמאו, בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח, בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות, ובמה האמינו בו? **במעמד הר סיני**, שענינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם, ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת. **ומנין** שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי? שנאמר "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם", מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה: **שם הלכה ב'** – נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר שהם עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותו במצרים ואמר לו ושמעו לקולך ידע משה רבינו שהאמין על פי האותות יש בלבנו דופי ומהרהר ומחשבה והיה נשמט מלילך ואמר והן לא יאמינו לי עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו שאני נותן לך כהן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא ישאר בלבם הרהור והוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעו כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואע"פ שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט:

מ"ז ע"ע הרי ערב רב כפול מישראל יצאו ממצרים כי האמינו במשה רבנו. וצ"ל כי גוי מתפעל יותר מניסים, ובאמת זה לא מועיל לו כי לא נמשך לקדושה אלא מצד ההתפעלות מהנס, לכן אפילו מתן תורה לא הועיל להם, ומיד עשו עגל. (ראה לעיל בקושיות שבהקדמה)

מ"ח ממתן תורה ב' אלפים תמח עד זמן רבינו בערך בשנת תקס – תקסח (שזה בערך זמן אמירת תורה זו כנראה) הם ג' אלפים ומאה ושנים עשרה או מאה עשרים שנים.

אך ישראל דהיינו חמישית מהעם, שיצאו ממצרים, היו עם קדוש באמת, ראו והרגישו האמת והשליכו החכמות החיצוניות הרבות שהיו להם/מט, כמו שכתוב בשמות יד/י' והאמינו בה' ובמשה עבדו [יא/יב] הפסוק הזה כתוב אחרי נס קריעת ים סוף, כשראו את כל המצרים מתים, ורק אז פסק מהם לגמרי הפחד מהמצרים. אבל בוודאי האמינו בה' ומשה גם קודם, שהרי על אף הפחד הנורא מהמצרים, יצאו ממצרים אחרי משה רבנו, בהמוניהם (עשרים מליון אנשים נשים וטף) יצאו באמונה עיוורת, והאמינו לו שיצליחו לצאת ממצרים הסגורה בכישוף/יג, ולהינצל מהמצרים שירדפו אחריהם לכלותם בכישוף/יד, ולעבור את המדבר הגדול והנורא מלא נחשים כקורת הברד ונחשים שרפים ועקרבים ענקיים/טו, בלי להנוק, ולעבור את הירדן, ולכבוש את הארץ הטובה משבעת עמים שישבו בה, ולנצח שלשים ואחד מלכים שמלכו בה, ויזכו

מט עיני בזה ביאור נפלא בלק"ה ערובי תחומין ה' אות ד' – סוד האמונה הקדושה שהיא מציאות בעולם מיחוד התדיר של חכמה ובינה עליונים שקורא לכל באי עולם שובו אלי ומאיר להם בבחי' מרחוק נראה ה' לי, ורק מי שנשמתו קדושה משליך הבלי עולם ונמשך אחרי אור הזה, ומי שלא נמשך אחריה אזי אדרבה מכוחה מתחזק יותר בעבודה זרה עי"ש אותיות ג' ד' ה' ו'.

י שמות פרק יד (ל) ויִשְׁעֵי יְדֹד בָּיִם הָיוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם: (לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְדֹד בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעָם אֶת יְדֹד וַיֵּאֱמִינוּ בַּיָּד וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

טז שמות יד לא וראה מכילתא בשלח פ"ו

יב מכילתא פרשת בשלח פרשה ו – ויאמינו ביי' ובמשה עבדו. אם במשה האמינו קל וחומר ביי' בא זה ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאלו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כ"א) וידבר העם באלהים ובמשה אם באלהים דברו קל וחומר במשה אלא זה בא ללמדך שכל מי שמדבר ברועה נאמן כאלו מדבר במי שאמר והיה העולם.

יג ראה בסוף התורה בהוספות כמה שיטות בזה למ"ד שרק חמישית יצאו, אבל יש דעות אחד מחמישים ולפ"ז היו עוד יותר יתומים. וראה שיטה מקובצת בב"ק פג. (ד"ה פחות משני אלפים) בשם גאון שיצאו לפחות עשרים מליון כי על פחות לא שורה השכינה לעניין נבואה וקדושת המשכן.

יד ראה שפתי כהן (שמות א א) – הבאים מצרימה, בכל ספר בראשית אומר מצרימה בכל מקום חוץ מפסוק ובני חם כוש ומצרים שהוא שם האיש, ומפסוק ויעבדו מצרים ואילך אומר מצרים, והענין הוא שקודם שהתחיל השיעבוד היתה מצרים פתוחה ולכך מצרימה מ' פתוחה בסוף ומ' פתוחה בראש, אחר שהתחיל השיעבוד מ' פתוחה בראש ומ' סתומה בסוף, בהכנסה נכנסים ונסגרים שם אין עבד יוצא ממצרים סתומה בכל מיני כישופים כדי שלא יצא שום אחד מהם, ומה עשו מצרים היה לה עשרה פתחים ועשו בכישוף על כל פתח צורה כמו שתאמר בפתח אחד עשו צורת סוס ובפתח אחד עשו צורת חמור ובפתח אחד עשו צורת כלב וכן בכל פתח עשו צורה מהצורות הנמצאות במדינה, כמו צורת אריה צורת טלה צורת שור פרד גמל וצורת אדם על הכל, כדי שאם יברח אחד ידעו מאיזה פתח ברח, כי בכישוף עשו שאם יצא מאיזה פתח שאתה צורה צועקת מיד וכן אותן הבהמות שהם מאותו המין כולם צועקים, ובוזה ידעו מאיזה פתח ברח וירדפו אחריהם, ועל פי הדיבור יצאו מהפתח של צורת הכלב לפי שהם יותר מצוים אצל הכל והם עזי נפש, ולפרסם נסיו ולהודיע נפלאותיו ולהודיעם שהוא ברוך הוא שולט על כל הכוחות כולם ואין מי יאמר לו מה תעשה והכל הם ברשותו ותחת ידו וברשותו עשו כל מה שעשו וכל מה שעשו לא הועיל לבטל רצונו יתברך, יצאו מפתח של צורת הכלב ונאלצו פיהם, שנאמר (שמות י"א, ז') ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש שהיא צורת אדם, ועד בהמה שהם שאר צורות, ועל זה נקראת מצרים מלשון מצור ומצוק:

טז שזה היה נס עצום, כמבואר בזוהר חדש (מאמר לסוסי ברכי פרעה) שפרעה בחר 600 רכב כנגד 600000 איש ישראל, ובכל רכב היו כשופים נוראים שהיה בכוחם לכלות את עם ישראל למצרים, והקב"ה נלחם בהם בידו החזקה והכניעם ואיבד את כולם בים סוף.

זה לשונו שם – לסוסי ברכי פרעה דמיתך רעית, רבי שמעון פתח ואמר, ויקח שש מאות רכב בחור וכו', ת"ח, חכמתא דמצרים, דכל מה דעבדו, לגבי רוא דחכמתא דלעילא עבדו. ופרעה חכים הוה יתיר, דהא לא מוקמי מלכא במצרים אי לא יהא חכים מכלהו: ועל דא כתיב ויקח, אידו נטיל כולא בחכמה, נטיל עיטא דחכמתא לגביה. אמר, עמא דא שש מאות אלף אינון, עאל לאידריו, והפך בכל זיני חרשין דיליה, ועבר סגמין פסיסין, וחרש חרשין, ונטיל שית מאה רכב ברין. בחור: ברין בחרשין, טעונין בכל זיני קסמין וחרשין כרוא דלעילא, דהוא ממנא דאתמנא עלייה: והוא נטיל טעין בקסמין וחרשין, שש מאות רכב בחור דהו ברין לקבליהו דישאל. וכל רכב מצרים, כל חד וחד טעין בחרשין וקסמין. לא הו חכימין במצרים, דלא טעין טעונין דקסמין וחרשין: ושלישים על כלו, מאי ושלישים. אלא זיני דחרשין ליה גליפן בתלת תלת. ושמהו דמסאבו הו באתון דתלת תלת. כללו גליפי בקסמין מיינין, כגונא דלעילא, למחוי ליה זינין קסמין לגביהו דישאל: על כלה כתיב, דהא עיטא נטל על כלה, ובגין לשיצאה לון לישראל. וכללו הו זיני משרין על כלה, דהו נטל קמיהו דישאל:

יז שנאמר (דברים ח טו) המוליך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב, וראה ילקוט שמעוני שמות טו רמז רנה – ויצאו אל מדבר שור זה מדבר כוב. אמרו עליו על מדבר כוב שהוא ת"ת פרסה על ת"ת פרסה כלו מלא נחשים ועקרבים שנאמר המוליך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב ואומר משא (מדבר) ובהמות נגב בארץ צרה וצוקה ולביא וליש מהם אפעה וגו' ואין אפעה אלא עכס. אמרו כשעכס זה רואה צל עוף פורח באויר מיד מת ונושר אברים אברים אעפ"כ (ירמיה ב) ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים וגו' בארץ ציה וצלמות מהו צלמות מקום צל ועמו מות. א"ר אבא הדבר הזה הסיח לי רבינו הגדול אדם אחד היה בארץ ישראל והיו קורין אותו מרוטה פעם אחת הלך ללקט עצים עצה החר וראה את הנחש ישן והנחש לא ראהו מיד נשרו שער ראשו ולא צמח בו שער עד יום מותו והיו קורין אותו מרוטה. אמר רבי יוסי מדבר שור היו שם נחשים כקורת בית הבר ועקרבים כמלא הבית: מעשה בשבור המלך שהיה עובר שם עברה שיירא ראשונה ובלעה הנחש ועברה שניה ושלישית ובלעה היה המלך יושב ומצר היה שם עמו ארכיסטרטיגוס אמרו לו מה אתה עומד הבא עשרה גבורים והביא אמר לו ימלאו סדירות של תבן עשו כן ומגלגלין לפיו והוא בולע עד שנפחה כרסו ולא היה יכול להן ועמדו והרגו אותו. אמר רבי יוסי בר רבי חנינא גדול הוא אלהינו שהצילנו מן המדבר ההוא: (דובא ג) בתנחומא בשלח בובר פ"ו ורשא פ"ח

ילקוט שמעוני שיר השירים פ"ו רמז תתקצב – מי זאת הנשקפה כמו שחר אלו ישראל כשהיו מהלכין במדבר היה הארון מהלך לפנייהם שנאמר וארון ברית ה' נוסע לפנייהם, רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא כמין שני זיקוקין של אש היה יוצא מבין שני בדי הארון והיו שורפין את הנחשים שהיו כקורות הברד, ואת העקרבים שהיו עשרים וזרתות, והיו שורפין את הקוצים ואת הברקנים, שנאמר המוליך במדבר הגדול וגו', (דובא ג) בתנחומא בשלח בובר פ"ו ורשא פ"ח

להתנחל בה כל שבט בנחלתו. וכל זה בלי ידיעה כיצד בינתיים יתפרנסו כל המיליונים בני אדם אנשים עם המוני נשים וטף. וכמו שמבאר מוהרנ"ת¹² שנס קריעת ים סוף היה רק מכח אמונתם של ישראל, שרק ע"י שכבר ביציאת ממצרים סילקו שכלם, עשו חרבה בים חכמתם, נעשה להם גם בגשמיות נס קריעת ים סוף, ונאבדו כל המצרים, ועדיין היו להם נסיונות נוראים במדבר שהסט"א שלטה בו ומשה העבירם בו כדי להכניעה¹³, ורק בכח אמונה חזקה מאד בה' ובמשה עבדו, עמדו כמעט בכל הנסיונות, ועי"ז קבלו את

¹² ליקוטי הלבבות פסח הלכה ז' סוף אות כא – וזהו בחינת קריעת ים סוף, כי ישראל על ידי שזכו לאמונה כזו שסלקו דעתם, שהוא בחינת מים וסמכו על אמונה לבד, שהוא בחינת ארץ פנ"ל, על ידי זה זכו שנעשה להם הנס גם בגשמיות שנתהפך מים ליבשה כי המים פרחו מפניהם ונתהפכו ליבשה בזכות שגם הם מסלקים תמיד מימי הדעת בפני האמונה, שהיא בחינת יבשה וארץ פנ"ל:

¹³ ראה לשם שבו ואחלמה – ספר הדע"ה חלק ב – דרוש ד ענף כ סימן ד – והנה בהנשיון הנורא הזה הכניס הקב"ה את כל דור המדבר ג"כ. כי כל המדבר כולו הוא מקום הס"מ וחילותיו ושם הוא עומד בכל כחו ותוקפו וכמ"ש בפ' תרומה קנ"ז א'. ולא אשתכח חרבא תקיפא (מדבר עצום) בכל עלמא בר ההוא מדבר. דתברו חייליה ותוקפיה. ישראל ארבעים שנה כמה דאת אמר המוליך במדבר הגדול והנורא. בההוא מדברא שלטא סטרא אחרא. ובעל כרחיה אלו ישראל עליה ותברו חיליה ארבעין שנין. ואי ישראל ישתכחו זכאין באינון ארבעין שנין הוה מתעברא ההוא סטרא אחרא מעלמא. ומדקא ארגיזו ליה לקודשא בריך הוא כל אינון זמנין. אתתקף ההוא סטרא אחרא ונפלו כליו תמן תחות רשותיה. כי ע"י קבלת התורה וקיומה וקדושת המשכן וענני כבוד שהיה במקום המדבר נשבר כחו ותוקפו דהס"מ הרבה מאד. כי בדרך כלל היה כל דור המדבר כולו צדיקים גדולים ואנשים מצויינים הרבה מאד יותר מכל דורות עולם. וכמו שמבאר בזה"ק פ' שלח דף קס"ב וקס"ג ובפדר"א ס"פ מ"א ובתנא דבי אליהו רבא פ' כ"ג ע' שם ושם. אלא ע"י הליכתם במדבר ששם הוא כל תוקפיה דס"מ הנה זה היה גורם להם שנפלו בכמה דברים שהם העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה. והיה המקום גורם להם. וזהו שכתוב על כן קרא שמה מרה. ויקרא שם המקום מסה ומריבה. ויקרא שם המקום ההוא תבערה. ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה:

וכן שמעתי בזה בשם מהר"י צ במהר"ח ז"ל מוולאזין שזהו מה שכתוב על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו ובהאריך הענן כו' ויש אשר יהיה הענן ימים מספר כו' ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר כו' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. והרי יש בזה לכאורה אריכות דברים הרבה ללא צורך. וגם עיקר הענין מה משמיענו התורה בזה. אך התורה מדבר בשבחן של ישראל כי הנה כל המדבר כולו היה מקום חושך וצלמות והיה מלא טומאה וזוהמא ורע מכל מיני קליפות וחיצונים משכן הס"מ וחילותיו והיה הליכת ישראל שם כדי לשבור כל תוקפיה וחיליה וכדי לבטלו ולטהר את המקום והיה מתבטל עי"ז מכל העולם כולו. ולכן הלכו שם ארבעים שנה שהוא כנגד מספר הארבעים מלקיות כמ"ש בפ' תצוה קפ"ד א'. כי כ"ז הוא תוקפיה וחיליה דהס"מ אשר יש לו אחיזה בזה. והוא בהדין ורגלין. ויונק מכללות החגת"מ הכלול כ"א מעשר והם ארבעים. ולכן הלכו במדבר ארבעים שנה לשבור תוקפיה וחיליה. והנה יש שם במדבר גופה מקומות מחולקים אשר שם הוא יותר מזוהם ויותר טמא והיה הצורך שיתעכבו שם ישראל זמן יותר ארוך לבטלו ולטהר אותן המקומות ג"כ. וכאשר באו ישראל למקומות הללו היה קשה להם מאד והיו מרגישים תיכף חושך וצלמות וכל מיני צער ומצוקה מצרת הדיצר והיו נופלים ממדרגתם הרבה ובודאי שהיו רוצים לברוח משם כברוח מהאש ואח"כ כאשר נתעכבו שם וטיהרו את המקום היו רוצים להשאר שם. וזהו שאמר הכתוב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו שלא הסתכלו על עצמם מאומה אלא שהיו עושים רצון ה' הן בהחנייה והן בהנסיעה ובהאריך הענן כו' והיו רוצים לברוח משם עכ"ז ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו. ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר משום שלא היה שם מקום מוזהם כ"כ והרי היו רוצים להתעכב שם עכ"ז ונעלה הענן בבוקר ונסעו. ומדבר הכתוב בשבחן של ישראל שהעמיסו על עצמן כל הטורח והעמל הזה כדי לכופ את יצרם ולכבוש בכל האפשרי והגם שהיה קשה להם מאד עכ"ז את משמרת ה' שמרו כו'. וזה לימוד גדול להאדם לקבל עליו דין שמים במה שנסבב עליו סיבות שונות כמה פעמים אשר עי"ז נופל ממדרגתו בהכרח ויש לו נסיונות גדולים מכפיית הדיצר. כי כל זה הוא מהעבודה המוטל על האדם פעמים באופן זה ופעמים באופן זה פעמים בצער ופעמים ברווח. ועל זה נאמר. קהלת ז'. ביום טובה היה בטוב. ור"ל לשמור את אותו הדעת כבבת עיניך. וביום רעה ראה. להתחזק עצמו בכל האפשרי:

ונחזור להענין כי הליכת ישראל במדבר הנה היה. שהכניס הקב"ה בהנשיון הנורא הזה שהכניס אותם בתוך משכן הס"מ וחילותיו וכל הרשעה כולה ונתנסו בכל פיתוייו ותחבולותיו וראו אותו וידעו אותו מכל וכל ועכ"ז הנה שם גופה קבלו את כל התורה כולו ונעשו לחלק ה' עמו וכמ"ש ימצאהו בארץ מדבר ובתוהו ליל ישימון. וכן כתוב עוד. ירמיה ב'. לכתך אחרי במדבר כו' קודש ישראל לה' כו'. ולא נכשלו אלא רק בהעשרה נסיונות. כי המקום היה גורם להם כנ"ל. וחטא העגל שהוא החטא הקשה יותר מכולם הנה בזה. ישראל עצמן לא חטאו בזה מאומה אלא רק הערב רב וכל חטא ישראל בזה היה רק על שלא מידו בהם וכמו שיתבאר כ"ז לפנינו לקמן בארוכה בעה"י ע"ש ותמצא נחת. ועכ"פ הוא כי בדרך כלל הנה נשארו כל אותו הדור קיים באמונתו של הקב"ה ונשארו קודש לה' גם אחר הנסיון העצום והנורא הזה:.....

.....אמנם הנסיון לכנס בזה הנה הוא גדול ורב. והסכנה בזה הוא נורא ועצום מאד מאד עד שכמעט שאין בכח אנושי לעמוד בזה כי הוא על דרך שבור חבית ושמור יינה. הענין הוא כי הרי מטבע האדם הוא שבכל ענין שהוא משים את לבו להתבונן בו ומכניס את שכלו ומחשבתו בזה הוא נעשה דבוק אליו ואוהב ומחבב אותו. וכל מה שהענין הוא יותר עמוק והענין בו הוא יותר גדול דבק בו האדם ביותר ונותן את נפשו עליו עד שאינו מניח לו לא לאכול ולא לישן וכל חפצו ותשוקתו הוא רק בזה עד שנעשה בו לקנין עצמו ונעשה אחד עמו. וכנודע שהשכל והמשכיל והמושכל אחד הוא. ובפרט כשאותו הענין יש בו גם חמדה ותאוה והוא מתוק לחיך. ומכש"כ כאשר אותו הדבר יש בו רוח חיים ג"כ ותשוקתו הוא ג"כ תמיד להדבק אל האדם וכל חשקו ומלאכתו הוא למצוא חן בעיניו וקן בלבבו ולהעשות אליו למשכן ולמעון ונותן כחו על זה להמשיך האדם אחריו. והרי עסוקים שניהם לענין אחד לקרב ולהתקרב זה לזה ולהתקשר זכ"ז. והרי נמשך האדם אחריו כחושק אל חשוקתו ונמסר אליו בכל כחו ונפשו ומאודו. והנה כל ענין הזה הנה הוא רחמ"ל וחלילה וחלילה לכל מי שמשים עינו להתבונן ולהסתכל בידעות הסטרא אחרא. בפרטי מציאותם וכחם. באחיותם ויניקתם. במקומם ופעולתם. בשמות הטומאה ושימושיהם אשר בכל עניני הכשפים ומעשה שדים רוחין לילין. בשמותיהם למיניהם. וחוקר דורש בזה להכיר אותם ולדעת כל אופני שימושיהם. ובפרט שכמשמש בזה ונהנה מהם. הנה האיש הזה הוא עושה את עצמו ממש כצאן לטבח יובל וכעכס אל מוסר אויל ומפקיר את עצמו לאבד את עצמו משני עולמים כי עלול הוא חלילה וחלילה להיות עובד עבו"ז ממש ושיחיה אדוק בזה בכל כחו וכנו". כי הקליפה היא הומיה וסוררת להמשיך את האדם אחריה תיכף כאשר מסתכל בה. ולא עוד אלא גם כשמתבונן האדם במקומות התערוכות ר"ל שאינו מסתכל בהרע עצמו. אלא במקומות שיש שם תערוכות ממנו. גם זהו סכנה גדולה עצומה כי עלול הוא שיטעה

התורה דהיינו רק אחרי שבעצמם סילקו השכל והאמינו אמונה כמעט שלימה, על ידי זה זכו להוכחה גמורה במתן תורה, כי רק מתן תורה היה הוכחה גמורה לעם ישראל על אמיתות נבואת משה (כנ"ל ברמב"ם).

עתה יבאר כיצד כל זה רמוז בפסוק בשירת האזינו, בפסוק "עם נבל ולא חכם", אע"פ שפשוטו של מקרא הוא לשון תוכחה, רבנו מבאר שהוא סיפור דברים, ועצה נפלאה לקבלת התורה תמיד, ומבאר שהכל רמוז בתיבת "נבל" כי נבל לשון טפש דהיינו שאין לו שכל עצמי. ונבל רומז לחכמה עילאה, כי נב"ל אותיות לב נ' רמז לל"ב נתיבות חכמה, (המאירים בשער הנ' שבבינה). וגם "נבל" רומז לחכמה תתאה שהיא נובלות תורה עליונה.

והיינו שתרגם אונקלוס (דברים לב) על הפסוק עם נבל ולא חכם, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו. הפשט הפשוט הוא תוכחה לעם ישראל וקראם "עם נבל" דהיינו טפש ששכחו את הטובות שעשה להם הקב"ה, "ולא חכם" שאע"פ שקבלו תורה לא התבוננו בה/י לראות את הנולד ממעשיהם. כך פרשו המפרשים וגם תרגום יונתן וירושלמי, ומסתמא גם אונקלוס כוון לזה (ראה תורה תמימה)^{טא}, אלא שקיצר בלשונו. ורבנו מצא במה שהזכיר קבלת התורה וקיצר בלשונו, רמז/י לחידושו הנ"ל כי עיקר קבלת התורה היה ע"י ולא חכימו, היינו ע"י שהשליכו מאתם כל החכמות כנ"ל: עם ישראל היו נשמות גבוהות מאד שדבקה בהם זהמה רבה מפגמי אדם הראשון ונתבררו בכמה גלגולים והאחרון שבהם שיעבוד מצרים, וכבר יצאו מדין בן נח אבל לא נכנסו לקדושת ישראל/י^{טב} והיו צריכים שינוי מהות ממש שסופו נעשה ע"י השיעבוד בעבודה קשה, (ראה תורה קע הצרה עושה צורה) עד שנהפכו במתן תורה למהות של גוי קדוש/י^{טז}. אבל בהיותם במצרים דבקו מאד בעבודה זרה והחכמות של המצרים, ובפרט הדור שיצא ממצרים

ולא יבחיין. והוא ענין הד' שנכנסו לפרדס. כמ"ש בהקדמת תיקונים דף י"ב ע"ב. וע' בתיקון נ"ח בהגר"א דף ק"ז ע"ד דה"מ ובג"ד. וכמו שיתבאר לפנינו בעה"י לקמן ענף כ"ב בארוכה:

והרי נתבאר לנו מכ"ז גדול הסכנה העצומה ואיך שהנסיון לכנס בזה הוא עצום ונורא עד שגם משה רבינו ע"ה היה ירא להכניס עצמו בזה עד שאמר לו הקב"ה שיכנס ולא יפחד. וכן הכניס הקב"ה בזה את האבות הקדושים וכן יוסף הצדיק והושע הנביא. והם כולם יצאו מזה בשלום לגמרי וכן הכניס הקב"ה בזה את דור המדבר ג"כ וטרחו ועמלו בזה הרבה וסבלו את כל התלאה הנוראה הלזו ארבעים שנה עד שמתו ע"י כל הדור כולו במדבר כי לא יצאו כל ידי חובתם בשלימות. ועכ"ז הנה היה תיקונם יותר הרבה מקלוקלם ויצא הפסידם בשכרם כי נעשו שם לחלק ה' עמו וזכו להיות קודש ישראל לה' ראשית תבואתה כמ"ש בירמיה ב'. ובמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה וזכו להיות כמלאכי השרת. וכמ"ש בפדר"א ס"פ מ"א וע' זוה"ק שלח דף קס"ב וקס"ג. וכ"ז היה משום שכל אלו הקדושים היה כניסתם ברשות שהקב"ה הכניסם בזה בעל כרחם וכמ"ש ה' צדיק יבחן ולכן נתקיים עליהם רגלי חסידי ישמור ונשארו בקדושתם לעולם וזכו ע"י הנסיון הזה לרוממות מעלתם עד אין חקר:

^{טז} **דברים פרק לב (ו) הלידוד תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנף הוא עשף ויכנף:**

רש"י (ו) הלה' תגמלו זאת – לשון תימה וכי לפניו אתם מעציבין שיש בידו ליפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל – ששכחו את העשוי להם: ולא חכם – להבין את הנולדות שיש בידו להיטיב ולהרע:

תרגום אונקלוס (ו) הא קדם יי אתון גמלין דא עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו הלא הוא אבון ואת די לה הוא עבדך ואתקנף:

תרגום יונתן (ו) האפשר דלשום מימרא דיי אתון גמלין דא עמא דהוון טפשין וקבילו אורייתא ולא חכימו הלא הוא אבוכון די קנא יתכון הוא ברא יתכון ושכליל יתכון:

תרגום ירושלמי (ו) הא מן קדם יי תגמלו הדא אומא טפשא ולא חכימא הלא הוא אבוכון דבשמיא דקנא יתכון הוא ברא יתכון ושכליל יתכון:

^{טז} **וכן מבואר בספרי כאן** – עם נבל וגו' מה גרם להם לישראל שיהיו מנובלים ומטופשים מפני שלא היו מתבוננים בדברי תורה. (הובא בתורה תמימה עיין בביאורו שביאר עפ"י את אונקלוס)

^{טא} **וזה לשון התורה תמימה בביאורו שם** – <מב> נראה הבאור עפ"י תרגום אונקלוס, עם נבל ולא חכם, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, וטרחו רבים בכונתו, אבל כנראה כיון לדרשת הספרי שלפנינו, כי מי שעוסק בדבר ולא יבינהו לאשורו ההוא נבל יכל, כי אין קיום לעסק כזה, ועל זה אמר עם נבל – וסבת הדבר שלא חכם, שלא התבונן להבין יפה דברי התורה, והיא כונת הספרי והיא כונת ת"א, ויותר נכון היה לגרוס בת"א דנבילו במקום דקבילו, ויתפרש דנבילו אורייתא – משום דלא חכימו ודו"ק:

^{טב} **ובאמת גם בקול אליהו להגר"א** מקשה על אונקלוס מדוע מכנה את מקבלי התורה בשם נבל? ומתרץ עפ"י ב"ר י"ז שהוא לשון נובלות חכמה של מעלה תורה. ראה לשונו לקמן.

^{טז} **כך נראה** ממה שנחלקו בזה כמבואר בריש ספר פרשת דרכים

^{טז} **ראה באריכות בערבי נחל פרשת יתרו** – אמצע דרוש ה' – והענין, כי כל דבר שבעולם יש בו חומר וצורה כנודע, וצורת ישראל הוא האלהות, ואין להם צורה אחרת כלל, נמצא הם מיוחדים להש"י, וזהו אומרו (בראשית ט, ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם, והוא ג"כ אומרו (ישעיה סד, ו) אנחנו החומר ואתה יוצרנו, והוא מ"ש בזוה"ק (ויקרא עג) אורייתא וקב"ה וישראל חד. ואמנם מעלה זו הנמצאת בישראל, שאין להם צורה אחרת רק האלהות, פשוט שזה לא נעשה עד צאתם מארץ מצרים וקבלת התורה, אבל מתחלה היה מציאותם כמציאת שאר בני נח, רק בעת שבחר בם ה' קנו מציאות חשוב הוזה מציאות חדש וצורה חדשה. וידוע כי כל חומר אי אפשר לו שיקבל צורה חדשה אם לא בהתבטל תחלה מציאותו הראשון, כענין הביצה שהוא דומם, ברצותו לקבל צורה חשובה יותר צורת בע"ח, דהיינו שיהיה אפרוח אמרו רז"ל (ע' תמורה לא. ובר"ג שם) מאימתי קא גביל לבי מיסרח, האי שעתא עפרא בעלמא הוא. הרי כי לא יתהווה צורת אפרוח עד עת יתבטל מציאותו וצורתו הראשונה לגמרי, כי צורה לא תחול על צורה, ולכן באותו רגע ממש דמיסרח לגמרי ונתבטל צורתו, אזי באותו רגע בא אליו צורה החדשה, ואלו באותו רגע היה בו איזה מניעה לצורה השניה שיחול, אזי היה בטל מציאותו לגמרי, כיון שנשאיר רגע בלי צורה, לכן הכל נעשה כהרף עין, צורה הראשונה יוצאת והשניה נכנסת ואין אחת נוגעת בחברתה

היו נשמות גבוהות מאד, משרש משה רבנו הוא הדעת, וטבע הדעת להבין ולא לסלק את השכל^{ס"ה}, והיו צריכים התחזקות עצומה בהתקשרות וביטול למשה רבנו כדי להתגבר על טבעם ולסלק שכלם לגמרי ולקבל דבריו בלי שום עוררין, ועד כמה היה זה קשה משמע מכל המחלוקות שאפילו אחרי קבלת התורה עדיין חלקו על משה רבנו. אעפ"כ במעמד הר סיני אחרי שהחלישו את עמלק ברפידים זכו לעמוד בסיני כאיש אחד בלב אחד, בסילוק כל שכל עצמי, ובהתקשרות שלימה למשה רבנו ועי"ז קבלו את התורה.

וזה נבל ר"ת לב נתיבות שהוא כלליות התורה, והיא^{ס"ו} החכמה האמיתיות, אשר אצלה

כל החכמות בטלים. והיינו נבל, שהיא בחי' התורה הנקראת נובלות החכמה העליונה

{ב"ר פ' יז/טו}: נמצא בתיבת "נבל" רמזו כל קבלת התורה, כי נבל רמזו לשרש התורה בלב נתיבות חכמה העליונה, ונבל לשון טיפוש דהיינו כיצד זוכים לקבל את התורה עי"ז סילוק השכל העצמי. ונבל לשון "יבש חציר נבל ציץ" (ישעיה מ' ד), רמזו לתורה עצמה שקבלנו, שהיא נובלות תורה של מעלה, דהיינו שביחס לחכמה העליונה שהיא כולה חיות נפלאה כמ"ש "החכמה תחיה", התורה של מטה היא כמו צמח יבש וכמוש. והוא לשון נבלה, דהיינו חי שהתנתק משרש חיותו, רמז שמי שלומד תורה בלי דעת, אלא כחכמה לבד, בלא יראת שמים, אזי אע"פ שיודע את כל התורה כולה, עד שכולו תורה, הוא כמו נבלה, ועוד נבלה טובה ממנו (ויקרא רבה א טו), כי באמת התורה מצד עצמה היא נבלה, מנותקת מהקב"ה, שהרי הקב"ה נתן לנו את תורתו, לנו דייקא, והשליך אמת ארצה, "ומסר לן אורייתא", לפסוק בה לפי הבנתנו, אמנם עיקר כוונתו לחכמים דייקא, שבכוחם לקשור אותה לשרשה, ולחדש בה ברוח הקדש, אבל נתן גם אפשרות למי שאין בו דעת לנתק אותה משרשה בחכמה עילאה כנ"ל.

ס"ו) ואומר מוהרנ"ת בהתפעלות מחדשו של רבנו הנ"ל בוא וראה שעתה מבואר ומיושב התרגום

הזה, שהוא פליאה גדולה, וכל העולם תמהים עליו [ט"ז/ט], מה ענין תיבת נבל לתרגמו על

קבלת התורה/ט"א. אך עתה מה נמלצו לחיך דברי התרגום האלו (ע"ב) וכן אמרו במדרש /ט"ג

בתמימות קבלו ישראל את התורה. ולפי רבנו רק עי"ז התמימות קבלו ישראל את התורה :

כמלא נימא. כך כאשר רצה השם יתברך שיקבלו עמו צורה חדשה, לא היה באפשרי כלל לחול על צורתם הראשונה, כי צורה לא תחול על צורה, לכן הוכרח להיות להם ביטול צורה עי"ז השתעבדות למצרים בחומר ובלבנים, ונשקעו בשערי טומאה, עד שנתבטל צורתם מעט מעט, ובאותו רגע כמימרא אשר נתבטלה הצורה לגמרי אזי בעצם היום הזה חל עליהם צורה האלהות, וז"ש שאם לא היו יוצאים מארץ מצרים עוד רגע אחד היו נשארים שם, והיינו דרך שאמרנו, כי בהכרח שאותו הרגע תחול הצורה החדשה. וזהו שאלת אברהם אבינו ע"ה (בראשית טו, ח) במה אדע, בעת שהבטיחו השי"ת לבחור בזרעו, והיינו כי הבין וראה שלא תחול צורה על צורה, ואין ומה יהיה הדבר שתחול צורה האלהית על אומה שלימה, כי אי אפשר שרטי האומה כולה יטו שכם אחד עד שברוב צדקותיהם תתבטל מהם צורתם ותחול עליהם צורה האלהית, לזה אמר לו ית"ש (שם, יג יד) ידוע תדע כי גר כו' ועבדום כו', ועי"ז ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, היא צורה האלהות על כל אחד מישראל, הרי כי כמו שביטול צורה הראשונה במעט מעט הוא התחלה והכנה להשגת צורה השנייה, כך הוא הדבר בעצמו, כל המשך הגלות היא הכנת הגאולה, וכמו שלפי ערך ביטול צורה הראשונה יהיה השגת צורה האחרונה, כך לפי ערך כובד הגלות יהיה רב טוב של הגאולה.

^{ס"ה} שמעתי במליצה מהרי"צ על המדרש שסבב הקב"ה בכל האומות והציע להם את התורה וכל אחת סירבה בגלל איזה תאוה שהיא חיותה והתורה אוסרת, ושואלים א"כ איזה נסיון היה לעם ישראל לקבל את התורה? הרי בשרשם אין להם תאוות רעות, ותרצו שעם ישראל לא קונה תחול בשק, דהיינו שהנסיון של עם ישראל היה לסלק את השכל, ולקיים נעשה ונשמע, דהיינו לעשות בלי הבנה, וזה הנסיון גדול כמו להתגבר על תאוה.

^{ס"ו} בדפוס ויהי החכמה האמיתית, בתולד- והוא

^{ס"ז} מדרש רבה בראשית – פרשה יז פסקה ה – רבי חנינא בר יצחק אמר ג' נובלות הן נובלת מיתה שינה נובלת נבואה חלום נובלת העולם הבא שבת רבי אבין מוסיף עוד תרתין נובלות אורה של מעלה גלגל חמה נובלת חכמה של מעלה תורה:

^{ס"ח} מוהר"ת בתקפא

^{ס"ט} עיין קול אליהו עה"ת להגר"א.

^ע קול אליהו (הגר"א) דברים שם – בתרגום אונקלוס על הפסוק (שם לב. ו) עם נבל ולא חכם, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, והנה כל הבא אל הפסוק הזה ישתומם מה ראה האונקלוס לפרש במלת נבל דקבילו אורייתא וכי מקבל התורה נקרא בשם הזה ח"ו, אבל האמת יורה דרכו על פי מה דאיתא במדרש רבה (בראשית פ"ז) וז"ל ר"ח רב"י אומר נובלות הן (דוגמות) נובלות מיתה שינה, נובלות נבואה חלום וכו' נובלות חכמה של מעלה תורה וכו' ע"ש, והוא הדבר אשר מצא המתרגם לכון במשמעות נבל דקבילו אורייתא, ויהי' נבל כמו נובלות על משקל חכם. (נכדו הגאון מר"ה יעקב זצ"ל בהקדמתו לביאור הגר"א על אר"ח):

^{ע"א} צ"ע מה שאומר שענין קבלת התורה מיותר שהרי פירשו שזו היתה התוכחה "ולא חכם" שאע"פ שקבלו תורה לא התבוננו בה לראות את הנולד ממעשיהם. ואעפ"כ פירוש רבנו הוא חידוש ש"ולא חכם" אינה רק תוכחה אלא גם שבח שסילקו חכמתם שהיתה להם וקבלו שכל חדש ממש רבנו.

^{ע"ב} ועיין שוחר טוב תהלים קט בתמימות קבלו ישראל את התורה וכו' ע"ש

^{ע"ג} מדרש תהלים (שוחר טוב) – מזמור קט – אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. אמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כ, ז) מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו. ואם בניו אשריהם בעבורו, הוא על אחת כמה וכמה. הקב"ה לא בקש מאברהם אלא שיהיה תמים, שנאמר (בראשית יז, א) התהלך לפני והיה תמים. וכן אמר משה לישראל, (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך. לפני ה' אלהיך אין כתיב כאן, אלא עם ה' אלהיך. ואם היית תמים הרי אתה עם ה' אלהיך, למה שאף הוא תמים, שנאמר בו (שם לב, ד) הצור תמים פעלו. ישראל תמימים והתורה תמימה, שנאמר (תהלים יט, ח) תורת ה' תמימה. לכן נאמר, אשרי תמימי דרך. תמימים וחסידים היו דור

והעיקר העבודה דהיינו קיום התורה גם אחרי שכבר קבלנו אותה היא להיות תם וישר ירא אלקים

וסר מרע [ע"ו/ע"ה], רבנו נקט ד' שבחים: "תם" דכתיב (דברים יח ג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך", ופרש"י תצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות. "וישר" בפשטות הכוונה במשא ומתן ודיני ממונות ובין אדם לחברו, ונראה גם כנ"ל כלפי שמיא שתמיד מצפה רק לו ולא פונה לשום צד אחר לקוות ממנו לישועה. "ירא אלקים" כפשוטו. "וסר מרע" בפשטות הפירוש שנוהר מכל מה שאסרה תורה ואסרו חכמים ועוד מכל המרחיק מה' ית' [ע"ו].

מה שנקט דווקא שבחים שנאמרו על איוב שהיה גוי, חסיד אומות העולם/ע"ו. אולי כיון שזכה להיות בעל מדות טובות משמים בלא שיתקן עצמו יותר. וקיבל משמים מדות טובות/ע"ו כדי שנלמד ממנו מה ה' דורש מאיתנו. וצ"ע הרי עבד גם מאהבה/ע"ו ומדוע רבנו לא כתב אותה ללמוד ממנו? ואולי כי אהבה אינה מדה שכלית אלא השגה, ואיוב קיבל אותה מתנה כדי שיזכה לנבואה.

ומה שאמר תם וישר, היינו **בלי שום חכמות** [כ"ו] כי אפילו חכמה דקדושה נקראת רחוק, כי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (תורה פג תנינא). וראה תורה מד תנינא/כ"ו שהזהיר מחכמות דקדושה כגון שבחכמתו מבין להחמיר חומרות יתירות וכיו"ב כאילו יש לו השגה בחכמת התורה.

המדבר. וכן היה רבי אליעזר אומר, אמר להם הקב"ה, (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח. שלא קבלו ישראל את התורה י"ב מיל לפניהם וי"ב מיל לאחריהם על כל דבור ודבור. לכן נאמר, אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. בתמימות קבלו ישראל את התורה. אמר להם, (ויקרא ז, כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. ולא אמר להם למה אלא קבלו עליהם. אמר להם, (שם יט, כג) כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו וגו'. ולא אמר להם למה אלא קבלו עליהם. ואף על פי שקבלו עליהם, לא אמרו לו מה שכרנו שנעשה אותם. לכן נאמר, אשרי תמימי דרך וגו'.

^{עד} לשה"כ איוב א' א' ושמ' א' ח' ושמ' ב' ג'

^{עה} איוב פרק א (א) איש היה בארץ עוץ איוב שמו והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלהים וסר מרע:

רש"י – והיה – פשוטו כמו ויהי ומשמעו לעבר ולהבא. תם וישר – אבל בדברים שבין קונו ובין לא היה צדיק לכן נאמר וירא אלהים וסר מרע:

רמב"ן – הקרוב אל הדעת כי זה האיש היה מזרע אברהם מבני אדם והכיר את בוראו ועבד אותו במצוות השכליות מן התום ומן הישר וסור מהרע לבני אדם ובעבודת הלב שהיא שורש הכל שהיה ירא אלהים.

אדרת אליהו להגרא – והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלהים וסר מרע. "תם" רצה לומר שהיה תמים לפני האלהים בעבודתו, שכל מעשיו היו בתמימות, אין בהם נפתל ועקש, שלא היה פונה לכוונת עצמו. "וישר" רצה לומר עם הבריות, שהיה עושה ישרות בכל עניניו ועסקיו שהיה לו עם בני אדם. וכן "ירא אלהים" שהיה ירא לעשות דבר מה שהוא נגד רצונו יתברך, והוא קיום מצות לא תעשה ושמירתם. "וסר מרע" לבריות, שהיה סר מעשות שום רע ומרמה אל זולתו. ונשתבח איוב במאמר תם במצות עשה, ובמאמר ירא במצות לא תעשה, והן לשמים. וכן לבריות: במעשים – תם וישר, ואת אשר לא לעשות – וסר מרע. וד' שבחים אלו הם נגד ג' אבות ודוד המלך ע"ה. "תם" נגד אברהם שנתנסה בעשר נסיונות ולא הררה אחר ה', ונמצא תם בכל דרכיו. "ישר" נגד יעקב, שהוא ישרון, והוא אמצעי המישר בין הקצוות. "ירא אלהים" נגד יצחק, שהוא פחד יצחק. "וסר מרע" נגד דוד:

^ע וראה חיי מוהר"ן – אות רלח – אמר המעתיק, שמעתי, שפעם אחת דחקת אותו אמו הצדקת וכו' לברכה, באשר שהעולם משבחין אותו ואומרים עליו גדולות פאלה, על כן יאמר נא לה גם כן ויספר לה מה מדרגתו בעבודת השם. השיב לה מה אמר לך אני סר מרע באמת. "אף בין איין אמתער סר מרע"

^{עו} אמנם יש מדרש (בר' נז ד) שהיה ישראלי ובית מדרשו בטבריה ע"כ למדו ממנו הלכות אבלות. אבל בגמרא ב"ב טו: גם אמרו שלא היה כלל. ובפשטות נראה מה שאמרו שם שהיה חסיד אומות העולם, ובמדרש הנ"ל (בר' נז ד) אמרו נולד כשירדו ישראל למצרים ומת כשיצאו בזמן המרגלים סה"כ 210 שנים. השבח הזה נאמר על איוב בתחילת ספרו שמסופר בו העונש שנעשה (ראה זוהר ח"ב קפא: שנעשה שלא הקריב קרבנות אלא עולות). בשמות רבה (כא ד) אמרו שהקב"ה הסיט את השטן באיוב כדי שלא יקטרג על מתן תורה (ראה גם זוהר ח"ב קפב). (מה שאמרו שם כמה דעות מתי היה, ודעה אחת שלא היה כלל, שמעתי בשם הרב שהכל נכון, כי חור בכמה גלגלים ולא זכה לתקן באף אחד, לכן אמרו שלא היה כלל, כי כאילו לא היה, מאחר שלא נשאר ממנו כלום)

^{עח} ולא כאברהם יצחק ויעקב שעבדו קשה להסיר הבגדים הצואים וזוהמת הגויים שהיתה בהם, עד שזכו לזכך עצמם כמבואר בגמרא שבת קמו: אמנם בגמרא אמרו (ב"ב טו:) שנאמר באיוב שבחים יותר מהנאמר על אברהם אבינו, אבל בודאי אין להשוות ביניהם, כי מאיוב לא נשאר כלום ומאברהם נשאר כל עם ישראל. ראה בבא בתרא דף טו: ויאמר ה' אל השטן השמת לך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע] מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל איוב וותן בתמנו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו ויען השטן את ה'.

^{עט} סוטה דף לא. תניא רבי מאיר אומר נאמר ירא אלהים באיוב ונאמר ירא אלהים באברהם מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה אף ירא אלהים האמור באיוב מאהבה ואברהם גופיה מנלן דכתיב ורע אברהם אוהבי מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה איכא הא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור הכא כתיב לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי והתם כתיב ולשומרי מצותי לאלף דור התם נמי כתיב לאהבי ולשומרי מצותי לאלף דור האי לדסמיק ליה והאי לדסמיק ליה.

^פ עיין ליקוטי הלכות או"ח הלכות בית הכנסת הלכה ה אות לג – ותמים בחינת תמימות שהוא עקר השלמות, פי חכמות אין בהם שלמות, כי אי אפשר להשיג שום דבר על פי חכמה בשלמות פידוע, כמו שכתוב (קהל' ז), "אמרת אהבה ויהי רחוקה ממני". וכמו שכתוב (שם א), "כל הדברים יגעים" וכו'. וכתוב (שם ח), "וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא" וכו'. וכמו שכתוב (שם ג), "גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים" וכו'. ופרש"י, העלם חסר וכו' עין שם. ועל כן אין

עוד גם הזהיר מחכמות כגון להבין טעמי המצוות או לעסוק בקבלה באופן שיוצא עי"ז מהתמימות בעבודה למעשה/צפ"ה. כמו שהרבה טעו לשנות תורה או מנהג ישראל לפי הבנתם, ראה תורה יב תנינא/צ"ה לשונו החריפה של רבנו על חכם עצום אחד שהתיר לגלח זקן בחו"ל (כמבואר בחיי מוהר"ן נא/צ"ה). כל שכן חכמות חיצוניות שהן לא רק שלא מועילות אלא מזיקות ממש (תורה יט תנינא ותורה לה/צ"ה) ושלמה המלך ע"ה אחר שכתוב בו (מלכים א ה /צ"ה) ויחכם מכל האדם, אמר (משלי ל/צ"ה) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי. שלמה המלך הוא הדוגמא היותר טובה שיש כי היה חכם

שלמות כי אם מי שזוכה לאמונה ותמימות. ועל כן נקרא בשם תמים, כמו שכתוב (דברים יח), "תמים תהיה עם ה' אלקיך". כי בשמו כן הוא, כי תמים פירושו שלם, כי מי שזוכה לתמימות באמת זה עקר השלמות וכפ"ה.

^{פא} עיין תורה מוד תנינא – גם מחכמות שיש בעבודת השם בעצמו צריך להרחיק מאד. כי כל אלו החכמות של העולם, שיש להנכנסין ומתחילין קצת בעבודת השם, אינם חכמות כלל, והם רק דמיונות ופשוטות גדולים. ואלו החכמות מפילין מאד את האדם מעבודת השם, דהיינו מה שחושב וחוץ ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא פראי במה שעושה. כי בשר ודם אי אפשר לו שיצא ידי חובתו בשלמות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטריגא וכו' (עבודה זרה ג). ולא נתנה תורה למלאכי השרת' (קדושין נד). ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחמרות תורות, עליהם נאמר (ויקרא יח): "וחי בהם", ולא שמימות בהם, (יזמא פה): כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחרות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל). ובאמת, אחר כל החכמות, אפילו מי שיוצא חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות חכם כלל. כי באמת אין חכם בעולם כלל, ואין חכמה ואין תבונה נגדו תבפר' (א). והעקר הוא, כי רחמנא לבא בעי' (סנהדרין קו: וזה תצא דף רפא:).

^{פב} ראה תורה קב תנינא שאפילו רק לכונן כוונות בתפילה מי שלמד כוונות אמר רבנו שזה כמו כישוף. ראה תורה קב תנינא – אחד מאנשי שלומנו ספר לי, שהיה מדבר עם רבנו, זכרוננו לברכה, בעבודת השם בדרך, והבין רבנו, זכרוננו לברכה, שהוא עוסק קצת לכונן כוונות בתפלתו, והקפיד עליו רבנו, זכרוננו לברכה, מאד ואמר לו, שלא יעסוק עוד בזה, ולא יתפלל עם כוונות, רק יכונן פרוש המלות בפשוטו. (אף על פי שזה האיש למד כתבי האר"י, זכרוננו לברכה, על פי פקדונו, אף על פי כן לא רצה שיתפלל עם כוונות כלל). ואמר לו רבנו, זכרוננו לברכה, שמי שאינו ראוי לזה, בשמחלל עם כוונות הוא כמו כישוף, כי בכשוף נאמר: "לא תלמד לעשות" (דברים יח) ודרשו רבותינו, זכרוננו לברכה (שבת עה ראש השנה כד סנהדרין סח): "לא תלמד לעשות", אבל אתה למד להבין ולהורות. כן הוא בענין הפנויות להבדיל, שאין צריכין ללמד אותם כי אם להבין ולהורות, אבל לא לעשות עמהם, דהיינו לכונן בתפלה, מי שאינו ראוי לזה: (בשי"ש ח"ו יח מסופר שהיה זה רבי יודל תלמיד רבינו בעל רמ"ק וצדיק עצום וכבר היה אדמו"ר לפני שהתבטל לרבנו) (ועיין שיחות הר"ן סימן עה. והזהיר זו שלא לבזו כוונות האר"י בתפלה הזוהר ע"ה עוד הרבה צדיקים עיין אור המאיר סוף קטע ראשון פרשת מצרע ובהפטרות וירא בשם הבעש"ט. ועיין תולדות אהרן (מיוסומיר) סוף דרוש לימים נוראים. ומאור ושמש פרשת עקב ד"ה הן לה' אלקיך השמים, ובסוף פרשת נצבים בשם הנעם אלימלך רבו).

^{פג} תורה יב תנינא – בשאדם הולך אחר שכלו וחכמתו, יוכל לכל בטעויות ומכשולות רבים, ולבוא לידי רעות גדולות, חס ושלום. ויש שקלקלו הרבה, כגון הרשעים הגדולים מאד המפרסמים, שהטעו את העולם, והכל היה על ידי חכמתם ושכלם. ועקר הידידות הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות, בלי שום חכמות, ולהסתכל בכל דבר שעושה, שיהיה שם השם תבפרה, ולבלי להשגיח כלל על כבוד עצמו. רק אם יש בזה כבוד השם תבפרה יעשה, ואם לאו לאו, ואזי בודאי לא יכשל לעולם. וכו'.....

^{פד} וראה חיי מוהר"ן אות נא – התורה "איה מקום כבודו" בלקוטי תנינא סימן י"ב המתחלת בשאדם הולך אחר שכלו וחכמתו יוכל לפול בטעויות ומכשולות רבים. זאת התורה נאמרה לענין שיחה שהיה מדבר עמי מענין טעויות ומכשולות הרבה וקלקולים גדולים שבאים על ידי שהולכים אחר שכלו וחכמתו. והוכיח אז את בעל המחבר וכו' שטעה ועתה מאד על ידי חכמתו שאמר שהזקן גבוה כל כך עד שהיון לארץ אינה יכולה לסבל אור קדשת הזקן. (והגם כי פנויות גם כן להתייר בחוץ לארץ על ידי סם או במספרים בעין תער אבל מכל מקום בזה חזק את ידי עוברי עברה המגלחים זקנם במדינות אשכנז). ואחר כך התחיל לומר את התורה הנ"ל עד שגמר אותה: ואז היה זה אצלי לדבר פלא כי אז לא שמעתי עדין מעולם שהמחבר הנ"ל אמר טעות בזה, ה' יסלח לו. אף אחר כך דברתי עם אנשים הבקאים בספרים ובספורים כאלה ואמרו לי שהוא דבר מפרסם שאמר כך בעל המחבר הנ"ל. גם שמעתי שבספר שאלות ותשובות ב"ע מביא שטות סבא רעה וכוונת הנ"ל, וכבר מחו לו במאה עובדי כל צדיקי וחכמי אמת. ובזה יכולים לראות איך דעת האדם בוזת ואיך שאסור לסמוך על שכלו כנגד תורת משה שבכתב ובעל פה אפילו בחוט השערה. מכל שכן בדרך בזה שמפרש בתורה אסור גלוח הזקן. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (מפוח כ), שעוברין על חמשה לאוין וכבר הלכה פסוקה שכל דבר שהוא חובת הגוף אין חלוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ כלל: ...וכו' ע"ש.

^{פה} ראה תורה לה שם כתב שחכמות חיצוניות הן כמו שרטון שנתקע במח וגורם למדות רעות. ובתורה יט תנינא הזהיר מאד מהן ואמר שבכל חכמה חיצונית יש אבן נגף שיכולה להפיל מהאמונה לכיפות ממש.

^{פו} מלכים א פק ה (י) ויתרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים: (יא) ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי ויהיו וכלכל וידרדע בני מחול ויהי שמו ככל הגוים סביב:

רש"י (י) מחכמת כל בני קדם – מה היא חכמת בני קדם, יודעים במזלות וכו' כדאיתא בפסיקתא (פרשה יד) דפרה אדומה, וכל הפרשה הזאת נדרשת שם לפי משמעה: (יא) ויחכם מכל האדם – כמשמעו. איתן והימן וכלכל ודרדע – אחין היו, בני זרח בן יהודה, שנאמר (בדברי הימים א ב ו): ובני זרח זמרי ואיתן (היו לויים משוררים). בני מחול – היו יודעים ליסד מזמורים האמורים במחולות שיר, שהיו הלויים אמורים על דוכנם מזמורים שישדו בספר תהלים (מזמורים פח פט): משכיל לאיתן האזרחי; ומשכיל להימן האזרחי. מדרש אגדה בפסיקתא: מכל האדם, זה אדם הראשון, איתן האזרחי, זה אברהם, הימן, זה משה, וכלכל, זה יוסף, ודרדע, זה דוד המדבר, מחול, שנמחל להם על מעשה העגל:

מצודות דוד (י) ומכל חכמת בני קדם – שהיו יודעים במזלות, וערומים בטייר, והוא לשון העופות. ומכל חכמת מצרים – שהיו בקיאים בחכמת הטבע, והתמזגות היסודות:

דקדושה יותר מכל אדם ובבחי' מסויימת גם יותר ממשנה רבנו/פ"ח, כמ"ש שם ונדרש בפסיקתא (חקת פי"ד) ואעפ"כ הודה שטעה מאד בזה שלא ציית לתורת משה רבנו שכתב לא ירבה לו נשים ולא סוסים וכו' כמ"ש רש"י שם/פ"ט.

וכן אמר אסף (תהלים עג): ואני בער יאולא אדע בהמות הייתי עמך [צב]/צ"ג. עיין שם בכל הפרק שאסף מתחבט בקושית צדיק ורע לו רשע וטוב לו, עד שראה כיצד מחנה סנחריב מתו כולם ברגע אחד, והבין שהקב"ה מחליק לרשעים את הדרך, כדי שלא יתנו לב לשוב, ויאבדו. ואומר בתחילה נחמץ לבי לראות הצלחת הרשעים, אבל אעפ"כ עשיתי עצמי בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ועי"ז לא זזתי מיראתך (עפ"י פרש"י שם).

אחרי שהביא שני פסוקים אחד משלמה המלך עם כל חכמתו הנפלאה הבין שאסור להטות ימין ושמאל מתורת משה, ועוד פסוק מאסף שאמר שרק ע"י שעשה עצמו כבהמה הצליח לעמוד בכל הנסיונות והקושיות שהיו לו

^{פ"ח} **משלי פרק ל (א)** דברי אגור בן יקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואכל: (ב) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי: (ג) ולא למדתי חכמה ודעת קדשים אדע: (ד) מי עלה שמים וירד מי אסף רוח בפתניו מי צרר מים בשמלה מי הקים כל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע:

רש"י (ב) כי בער אנכי – על שסמכתי על חכמתי בדבר שהקב"ה דאג שמא יבוא לידי עבירה: (ג) ולא למדתי חכמה – ולא דעת קדושים ידעתי, שגרעתי או הוספתי על דברי משה: (ד) מי עלה שמים – כמשה. מי אסף רוח – פיח הכבשן. מי צרר מים – קפאו תהומות (שמות טו) נצבו כמו נד (שמות ט"ו) בתפלתו של משה. מי הקים – את המשכן שבהקמתו נתבססו כל אפסי ארץ כך נדרש בפסיקתא. מה שמו ומה שם בנו – אם תאמר כבר היה דוגמתו אמור מה שם בנו איזו משפחה יצאה ממנו ונדע מי הוא. כי תדע – אם תדע מי הוא ואיך לא יראת לעבור על דבריו:

^{פ"ח} **ראה לשם שבו ואחלמה** – ספר הדע"ה חלק ב – דרוש ד ענף כא סימן ו – אמנם מה שאמרו על פסוק ויחכם מכל האדם כו' "האדם" זה אדה"ר, "מאיתן האזרחי" זה אברהם, "והימן" זה משה, "וכלכל" זה יוסף, "ורדע" זה דור המדבר, ובנ"ל סי' ד' ע"ש. **הנה הכוונה** הוא כי נכנס שלמה ע"ה להתחכם בכל סוד עץ הדעת ובכל עמקי ידיעות החיצונים במציאותם וכחותיהם ושימושיהם ובכל עניינם עוד יותר מאדה"ר, וזהו שאמרו האדם זה אדה"ר. **וכן נכנס** וירד בהם עצמם במקומם ובמקום שליטתם והכניס את עצמו בהנסיון הנורא הזה עוד יותר מאברהם אבינו ע"ה ובנ"ל ענף כ' סי' ב' שזהו ענין ירידת אברהם אבינו ע"ה למצרים דקא נחית אברהם לעומקיא דלהון כמו שכתבנו שם ע"ש. וזהו שאמרו מאיתן האזרחי זה אברהם. **וכן התקרב שלמה** את עצמו לעסוק עמהם ולהסתכל ולהתבונן בהם והכניס את עצמו בהנסיון הנורא הזה עוד יותר ממשנה רבע"ה כי זהו הענין מה שאמר לו הקב"ה בא אל פרעה ואחזיתו בנחש וכמו שכתבנו לעיל ענף כ' סי' ג' ע"ש וזהו שאמרו והימן זה משה. **וכן השתמש** בהם שלמה המלך ע"ה ונכנס בהנסיון הזה עוד יותר מיוסף הצדיק בהיותו במצרים כל הזמן דקודם ביאת יעקב ואחיו והיה אז לבדו ועב"ז עמד בהנסיון הזה ונשאר בצדקתו כי זהו שנאמר עוד יוסף חי וכמו שכתבנו כ"ז בסי' ג' שם וזהו שאמרו וכלכל זה יוסף. **וכן נכנס שלמה המלך** ע"ה במקומות המיוחד להם שהוא במדבר ובהרי חושך עצמן ועסק עמהם ולמד מהם והיה עוסק בזה הרבה מאד כנ"ל ענף זה סי' ג' ע"ש והרי נכנס בהנסיון הנורא הזה הרבה יותר מדור המדבר כי זה היה ענין כל הליכתם במדבר שהוא מקום של הס"מ ושלטנותיה וכמו שכתבנו לעיל ענף כ' סי' ד' ע"ש וזהו שאמרו ודרדע זה דור המדבר. **והרי לנו כי הכניס שלמה** את עצמו בהנסיון הנורא הזה יותר מכולם ועסק בזה ימים ושנים והעמיק בזה הרבה וכמו שמבואר בפ' משפטים דף ק"ב ע"ב ופ' פנחס רל"ג כי סמך על חכמתו הגדולה. אבל שגה בזה הרבה כי זה הביאו ג"כ להאלף נשים שנשא ובנ"ל ענף כ' סי' ג'. וזהו שאמרו בפ' נח ע"ו א' יחב חכמתא עלאה לשלמה מלכא לבתר מה כתיב ביה כו' נאום הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואוכל. אמר שלמה אתי אל וחכמתא דיליה הוא. ואוכל ואיכול למעבד רעותי. לבתר ויקם ה' שטן לשלמה. והנה היה כ"ז משום שהעמיק בזה הרבה יותר מדאי ונכנס בזה שלא ברשות ובלא אונס ע"ד שבארנו באדה"ר לעיל ענף כ' סי' א' וסי' ה'. משא"כ שאר כל הקדושים כולם שיצאו מזה לשלום הנה הם כולם נכנסו בזה או ברשות או באונס וכמו שבארנו שם בסי' בג"ד ולכן יצאו הם כולם מזה לשלום וכמו שבארנו שם ע"ש: **אמנם גם שלמה המלך** ע"ה הנה הגם ששגה בזה ולא יצא מזה בשלום עכ"ז הנה לא נדחה ח"ו. כי עמדה לו חכמתו וזכות דוד ולא נמשך אחריהם הוא עצמו כלל. ולא נכשל הוא עצמו בחטא עבו"ז ח"ו מאומה. וכמ"ש בשבת נ"ו ב' כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה.

^{פ"ט} **רש"י משלי פרק ל' (א)** אגור בן יקה – דברי שלמה שאגר את הבינה והקיאה כך פירשוהו חכמי. המשא – נבואה זו אמר על כן. נאם הגבר לאיתיאל – אמר הגבר זה שלמה המשא הזה על עצמו בשביל איתיאל על שסמך על חכמתו להרבות זהב וסוסים ונשים שהוזהר מלהרבות וכן אמר איתיאל ואוכל ארבה נשים ולא יסורו את לבבי ארבה זהב ולא אסור ארבה סוסים ולא אשוב את העם מצרימה. לאיתיאל ואוכל – בשביל שאמר אתי אל ואוכל לעשות ולא אכשל, לאיתיאל, על איתיאל כמו ואמר פרעה לבני ישראל, על בני ישראל:

^צ **תהילים פרק עג (כב)** ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך:

תרגום יונתן (כב) ואנא שטיא לא אידע היך בעירי אתחשבית גבך:

רש"י (כב) ואני – הייתי בער ולא הייתי יודע מה היא המדה וכבהמה הייתי עמך. ואני – אע"פ שהייתי רואה כל זה תמיד הייתי עמך ולא זזתי מיראתך:

מצודות ציון – (כב) בער – שוטה וסכל:

^{א"ז} בתורלד-ולא, ומתורלד-לא (בפסוק כתוב ולא) בדפוס ליתא לתיבות ואני בער ולא אדע.

^{א"ז} עיין שיחות הר"ן טו. חולין ה: ויקרא רבה כו סוף פסקא א', ועיין בית הלוי בנאשית ח' ח' ד"ה ענין התפניות, מבאר עפ"י קדושת כח: טעמא דקניין בזהם קורא לה ונאם ובעבד לא מועיל.

^{א"ז} **שיחות מוהר"ן – אות טו** – אמר: שהוא חכמה ומלאכה גדולה (לב) להיות כמו בהמה. וזה בחינת (שמות לו א): "כל אשר נתן ה' חכמה בהמה", הינו שהוא חכמה לעשות עצמו כבהמה (וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חולין ה:)) על פסוק (תהלים לו ז): "אדם ובהמה תושיע ה'" אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה. וכמו שאמר אסף (תהלים עג כב): "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך", ועיין במקום אחר מזה תורה קב):

על הנהגת הקב"ה, מביא עוד פסוק שאמר שלמה המלך וכן כתיב^צ בספר (משלי כא) /צ"ה/ **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** דהיינו שאין שום חכמה ובינה לאדם להשיג טעמי המצוות על בורים, ואין שום עצה בעולם טובה מעצת ה' /צ"ו/ :

פי עקר אמתית החכמה הוא לדעת שריון ממונו החכמה, בבחינת (קולות ז), אמרתי אֲחַכְמָה וְהָיָה רְחוּקָה מִמֶּנִּי וְכוּ', כמבאר בדברי רבנו זכרוננו לברכה שעקר החכמה שישפיל שריון ממונו החכמה, פי באמת אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. ועקר החכמה האמתית הוא מי שזוכה לשכל האמת להבין ולהשפיל האמת שהעקר הוא לעבד אותו יתברך בתמימות ובפשיטות גמור. ועל ידי זה דיקא יזכה לעקר החכמה האמתית, דהיינו לדעת אותו יתברך באמונה שלמה באמת, שזה עקר החכמה, כמו שכתוב (ירמיה ט), אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותו. וכתוב (משלי א), יראת ה' ראשית דעת. (לק"ה תפלה ד' ט')

פי באמת אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. וכמו שכתוב (ירמיה ח), הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם. פי השם יתברך לית מחשבה תפיסא בה כלל. ואי אפשר לידע מאלקותו יתברך כי אם על ידי מעשים טובים, היינו על ידי עשיית המצוה בשמחה שעל ידי זה דיקא זוכה לעלות למעלה מעלה עד שזוכה להשיג אור אין סוף בבחינת מטי ולא מטי בבחינת התשעה היכלין הנ"ל, שזה עקר השגת אלקות. (לק"ה נפילת אפים ד' ט')

עד כאן ביאור חברותא תורה קב

כמה היו יוצאי מצרים

עיינ (שמות יב לו) ויטעו בני ישראל מרעמסס סכתה בשש מאות אלף רגלי הגברים לבד משף: גברים מבן כ' עד בן ס' ונשים כיו"ב ס' רבוא, סה"כ מליון מאתים. ולכאורה ילדים היו הרבה יותר שהרי ילדו ששה בכרס אחת, אלא שפרעה היה שוחט ילדים לרחוץ בדמם לרפואתו, ועוד היו ששקעו אותם בבנין כשהיה חסר במתכונת הלבנים, על כן נתמעטו הילדים מאד, וצ"ע עד כמה. שהרי כנגד פן ירבו אמר הקב"ה כן ירבו, ובמדרש שהמצרים רצו לקחת תינוקות והיו נבלעים באדמה ויוצאים במדבר ויונקים דבש ושמן מסלע וחוזרים גדולים.

וראה ספר סדר הדורות (ב' אלפים תמ"ח) כתב שלשלת הקבלה דף י"ג ב' /צ"ז/, איתא במדרש חזית פסוק ששים המה מלכות, כשיצאו ממצרים היו ששים רבוא מבין עשרים ולמעלה, ומשם ולמטה היו שמונים אלף. ותמה ממספר זה המועט ואומר כי טעות סופר הוא ושהיו יותר מסך תקצ"ו אלפים ותתע"ו רבוא, (דהיינו יותר מ-8,760,596 ילדים). ע"כ. (הדיוק הזה של עד שש ילדים מוזר כי התורה לא דייקא כל כך למנות יחיד אפילו במניין שט. אבל צריך לעיין בספר עין המניין כמ"ש שם)

יד בתורה - כתוב

צ"ה **משלי פרק כא (ל) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ידוד:** (לא) סוס מוכן ליום מלחמה ולידוד התשועה:

רבנו יונה - אין חכמה ואין תבונה וגו'. הנה דבר למעלה במעלת החכמה, והפסיק בענין המדות, על ידי הזכירו שומר פיו ולשונו, כי הזכיר אח"כ על אודות הלשון ענין הלץ, ועתה שב על דבר החכם, ומפני שאמר למעלה, "עיר גבורים עלה חכם" אמר עתה כי אין חכמה לנגד י"י, והחכמה והתבונה והעצה אין כח בהן לבטל הגזרות, כענין שנאמר "אם י"י לא יבנה בית שוא עמלו בונוי בו" (תהלים קכח, א). וענין מה שאמר כי החכם יוריד עוז מבטחו, ר"ל שמגלגלין הזכות והנצחון ע"י החכמה, וכן מגלגלין אותו ע"י הגבורה והמלחמה כאשר יזכיר בפסוק הבא אחריו: **סוס מוכן ליום מלחמה ולי"י התשועה.** נסמך לענין מה שהזכיר למעלה כי אין חכמה לנגד י"י, ועתה יאמר כי שקר הגבורה לתשועה כנגד הגזירה, ואין התשועה בלתי ל"י לבדו. וביאור ענין סוס מוכן ליום מלחמה, כי חייבין בני אדם להשמר לנפשותיהם ולהכין סוס וכלי זין ליום מלחמה, והש"ת יושיע ויחון את אשר יחון:

צ"י **ראה לקוטי הלכות סוכה הלכה ז אות ז' - ועל כן זה שרופה לעסק במשא ומתן צריך לידע ולהאמין פי לא בכח יגבר איש ואין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה', רק יבקש רחמים ממי שהעשר שלו שישפיע עליו עצה טובה שיזכה לידע מה לסחור באפן שירויח פרנסתו.** ועל כן באמת צריך הסוחר לקרב עצמו להתלמיד חכם, שזהו בחינת אמונת חכמים כנ"ל, כי עקר העצה השלמה, שהוא הצלחת המשא ומתן, הוא על ידי אמונת חכמים כנ"ל. ואפילו כשזוכה לעצה שלמה בהמשא ומתן שלו ומרויח ממון עדין אין העצה בשלמות כי אם כשזוכה להתנהג עם הממוץ בקדשה פראוי. לתת צדקה הרבה ולהיות שמח בחלקו ואל יהיה אץ להעשיר ולא יתאוה בכל פעם יותר.

ולק"ה מעונן ומנחש הלכה ג אות ג) אבל מי שאינו מחבר ומקשר העולם הזה בעולם הבא ואינו משגיח על התכלית האחרון ואינו מכוון בכל דרכיו בשביל להשיג התכלית האחרון, אזי אינו זוכה לעצה שלמה, כי כשמפריד העולם הזה מהתכלית א"י עצותיו תמיד חלוקות לשתיים ואינו יכול לתת שום עצה לנפשו, כי העולם הזה הוא עולם הפרוד ואין שום עצה שלמה וכנ"ל. ובאמת בודאי אין לו שום עצה ואי אפשר בשום אפן שיהיה לו עצה שלמה וטובה, מאחר שאינו מכוון לשם שמים בשביל התכלית האחרון בבחינת אין עצה ואין חכמה ואין תבונה לנגד ה'.

צ"י **שלשלת הקבלה** (מהדורת תשכ"ב ירושלים עמ' כו) - במדרש שיר השירים אומר כשיצאו ישראל ממצרים היו ששים רבוא מבין עשרים שגה ומעלה ומשם ומטה היו שמונים אלף. ותמה אני ממספר מועט כזה. לכן אמרתי טעות סופר הוא וכבר הרחבתי הדבור בהקדמת חבורי הנקרא ספר עין המנין, והוכחתי שם עם קצת אסמכתות שהי' יותר מסך תקצ"ו אלפים ותתע"ו רבוא וכבר ראיתי מה שאמרו חז"ל בב"ב פרק יש נוחלין וסנהדרין פ' חלק שלא יצאו ממצרים אלא שנים אנשים מכל ס' רבוא והשאר מתו במצרים בג"י מהחושך למען לא יראו מצרים במפתחן של ישראל ויש ראייה מפסוקים ולכן אני אומר שמדה טובה של הקב"ה אינה חוזרת כנראה בבני משה ומקומות אחרים ולכן ראוי להאמין שנולד זה הסך ויותר במדבר ולא נמנו בפרשת פנחס לפי שבאולי עדין ל"ה בני כ' שנים וגם כי בירושת הארץ היו נגזרים אחרי אבותם שיצאו ממצרים וא"כ נוכל לדון שבכניסת ישראל בארץ היו המיוחסים סך כחול הים וכוכבי השמים אשר לא תוכל להמנות וכן אמרו חז"ל שמדבר הר סיני נקרא מדבר פארן לפי שישראל פרו ורבו שם. עכ"ל.

עוד ראה תרגום יונתן שמות (יב לז) צ"ע ש"עם כל גבר יצאו חמישה ילדים. נמצא שהיו שלש מליון ילדים.

וראה בשמות רבה/צ"ע שכתב שהיו זקנים, בחורים, נערים, נשים, מכל אחד מהם ס' רבוא. וצ"ע כוונתו נערים ונערים, האם בחורים הם מכ' עד ס'/ק' או לבד מהם. ונ"ל נער מנוער ממצוות עד יג ובחור מיג עד עשרים, ולפ"ז לבד מס' רבוא שכתוב בתורה אומר המדרש שהיו עוד ארבע פעמים ס' רבוא לבד מטף נמצא סה"כ חמש פעמים ס' רבוא, לבד מטף 3=600,000X5 מליון. ועם חמש ילדים לכל איש הם עוד 3 מליון סה"כ שש מליון יצאו ממצרים. ולפי שלשלת הקבלה הם 14 מליון 7605961 ש"צא ממצרים.

וצ"ע האם 8.7 מליון ילדים שספר שלשלת הקבלה, האם הכוונה כיון שילדו ששה בכרס אחת כמה לידות או הכוונה עם ילדי הרשעים שמתו במכת חושך, ואם מונה את ילדי הרשעים א"כ צ"ע נשיהם, שמסתמא כן חבבו את הארץ, האם מתו או יצאו גם הם? ואם יצאו הרי נוספו עוד הרבה. ואולי הנשים היו תחת בעליהן ונשארו במצרים, וגם לא ברור שחבבו את הארץ, אולי זה נאמר רק על הנשים ש"צא ממצרים. וצ"ע ראיתי שיש שכן סופרים אותם וילדיהם.

עוד ראיתי בזה ביאור יפה/ק"פ להרי"צ סלנט, שמבאר מה שאמר התרגום יונתן שכל אחד לקח עמו חמשה ילדים הכוונה ילדים מחמש משפחות דהיינו לבד מילדיו גם ילדי עוד ארבע משפחות דהיינו ילדי הרשעים שמתו במכת חושך. אבל לא ברור כמה היו.

ויש מבארים (גנא דפלפלי מטות ע"ש החשבון) שבאמת הילדים נתמעטו מאד ע"י פרעה ששחט בהם ונותרו רק 80 אלף כנ"ל במדרש. ולפ"ז יצאו ממצרים רק שלש מליון ושמונים אלף. ומאידך כנ"ל מה שכתב שלשלת הקבלה שהוא טעות סופר יתבאר שאפילו אם נתמעטו הרי שכיון שנוספו הרבה יתומים כביאור הרי"צ סלנט, נמצא שהיו הרבה 14.7 מליון כנ"ל.

אבל ראה ב"ק פג. רבי דוסתאי דמן בירי דורש את הפסוק "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות מ"רבבות אלפי ישראל" ויש שם שתי גרסאות כיצד לפרש כמה הם "רבבות אלפי ישראל", תוספות אומר שא"א לפרש כפשוטו שני אלפים רבבות, שהם אַלְפִים רבוא (20 מליון). אלא יש לגרוס "שני אלפים ורבבות" (שהם 22000). כיון שבמדבר לא היו 20,000,000 אלא רק שש מאות אלף גברים מכ' עד ס'. ואעפ"כ שרתה שכינה. אבל בשיטה מקובצת בשם גאון כתב ש"עם הזקנים ונשים וילדים אפשר שהיו 20,000,000 לכן אין לשנות את גרסת הגמ' שני אלפים רבבות.

ולפ"ז צ"ל שבאמת הצטרפו המון יתומים ואע"פ שפרעה שחט ילדים לא נתמעטו אלא נתקיים בהם "כן ירבה" וכנ"ל שכל משפחה לקחה עימה עוד ילדי ארבע משפחות למדבר ועל זה אומר המדרש חמושים במצוות יצאו ישראל ממצרים.

נמצא לפ"ז ש"עם ישראל במצרים כדי לצאת אחרי משה רבינו היה צריך להאמין שיש בכוחו להיות אחראי לכל מחסור שם כמה מליון לבד מהערב רב/ק"פ, במדבר מלא נחשים ועקרבים רעב וצמא. כולם צריכים ללכת ביחד, ולקבל הוראות ממשה רבינו בכל רגע כיצד להתנהג (בלי רמקול ובלי פלאפון). מדובר במחנה ענק שהשתרע על פני יב מיל דהיינו כשתים עשרה קילומטר אורך ורוחב. ועל זה אמר הקב"ה זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרי במדבר.

✱

אפילו מראה לך על ימין שהוא שמאל

צ"ח תרגום יונתן על שמות פרק יב פסוק לז – ונטלו בני ישראל מן פילוסין לסוכות מאה ותלתין מילין תמן איתחפאו שבעת ענני יקרא ארבעה מארבע ציטריהון וחד מעיליהון דלא ייחות עליהון מטרא וברדא ולא יתחרכון בשרבי שמשא וחד מלרע להון דלא יחנוקון להון כובין ולא חיזין ועקרביין וחד מטייל קומיהון לאשואה עומקא ולמימך טוריא לאתקנא להון בית משרוי ודינון כשית מאה אלפין גובריא ומטיילין על ריגליהון ולא רכביין על סוסון בר מטפלא חמשא לכל גברא:

צ"ט מדרש רבה שמות – פרשה מב פסקה א – דור המדבר כשהיו בסיני היו ס' רבוא של זקנים וכן של בחורים וכן של נערים וכן של נשים כיון שבאו לסיני וקבלו עליהם מלכותו של הקב"ה וענו כולם קול אחד ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע הרי קול שהיה קול

ק' וראיתי ששערי הלשם חושב את הבחורים שהם מכ' עד ס'. אבל צ"ע היתכן לקרא לבן ס' בחור. עכ"פ לחשבונו יצאו 5,400,000. ראה **שערי הלשם** ד"א סימן יב פרק א' סמוך לסוף – דאיתא בבבא בתרא קכ"א: שהמספר דס' רבוא הוא מכ' ועד ס'. ובשמות רבא ריש פ' מ"ב אמרו כי היו ס' רבוא של זקנים וכן ס' רבוא של בחורים וכן של נערים וכן של נשים. ובתרגום יונתן שמות י"ב ל"ז אמר כי הטף היה ה' לב"א והיו הטף לבד ש' רבוא (3000000 דהיינו שלש מליון ילדים).

ק"א בפרשת בשלח (שמות יג יח) וחמושים עלו בני"י ממצרים. ובתרגום ירושלמי מזיינין במצוות סליקו בני"י פריקין מארעא דמצרים. ובתרגום יונתן שם וכל חד עם חמשא טפלא סליקו בני"י מארעא דמצרים. וכן בפרשת בא (שמות יב לז) כשית מאה גובריא וכו' בר מטפלא חמשה חמשא לכל גברא.

ובספר באר יוסף להרב יוסף צבי סלנט (פרשת בשלח עמ' רלד מהדו' ירושלים תשסט) הקשה היתכן שלכל ישראל היו בדיק חמישה ילדים לכל אחד לא יותר ולא פחות, ועוד כיצד יצאו ישראל חמושים במצוות אם רק אתמול כתיב בהם ואת ערום ועריה. **ומתוך עפ"י** המכילתא שחמושים יצאו בני"י ממצרים הפירוש אחד מחמש ויש לומר שכל הרשעים ארבע חמשות מישראל שמתו בימי האפלה ילדיהם חולקו בכל משפחות ישראל, נמצא לכל אחד לבד מילדיו נוספו יתומים ילדי ארבע משפחות שהוריהם מתו במצרים. וזו כוונת התרגום חמש חמש ילדים לכל אחד דהיינו ילדים מחמש משפחות. וזה היה חסד עצום לצאת למדבר בלי לדעת כיצד יתפרנסו הם בעצמם ואעפ"כ לאמץ עוד ילדי ד' משפחות נוספים, וזהו מזויינים במעשים טובים יצאו בני"י ממצרים.

ק"ב הערב רב כנראה הלכו אחרי מחנה ישראל ונהנו ממנה שהשמיד הענן את כל המזיקים לפני ישראל וכן מתמצית המים ומן של ישראל, אבל ביציאת מצרים מסתמא לא ידעו כל זה והי הנדמה שגם להם צריך לדאוג משה רבנו נוסף לדאגה שלו לעם ישראל.

בפרשת שופטים [דברים יז יא] על פי התורה אשר יורוף ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: פרש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל (מקורו בספרי). וגם הרמב"ן על התורה שם כתב שאפילו ברור לך שטעו חייב לעשות כמצותם, ואל תאמר איך אוכל חלב גמור הזה או איך אהרוג נפש הנקי הזה.

והמרפסין איגרי פרשת שופטים אות ח' הקשה על הרמב"ן מירושלמי הוריות פ"א ה"א יכול אם יאמרו לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל תשמע להם, תלמוד לומר "ללכת ימין ושמאל" עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

ותירץ בשם פי' הט"ז עה"ת לחלק בין קום עשה לשב ואל תעשה, שהירושלמי דיבר דווקא בשב וא"ת, ופרש"י (עפ"י הספרי) בקום ועשה, כי רק כשעושה ניכר להדיא שמפר דברי חכמים, לכן חייב לשמוע להם.

עוד תירץ שלשון הספרי שהוא מקור לפרש"י אפילו מראין בעיניך על שמאל שהוא ימין וכו'. אבל הגר"א הגיה שם 'ואפילו נראין בעיניך על שמאל שהוא ימין וכו'. ולפ"ז דווקא כשהוא שמאל בעיניך דהיינו כשנראה לך שהם טועים לפי שיקול דעתך, אתה צריך לשמוע להם, אבל כשאומר לך על שמאל שהוא ימין בדבר שכתוב מפורש שהוא שמאל אין צריך לשמוע לו.

עוד תירץ עפ"י הרמב"ן בספר המצוות שרש א' שאם מיד כשאמרו חכמים דבריהם ברור לאדם שהוראתם אינה לפי התורה הוא צריך להחמיר על עצמו לנהוג איסור בדבר ולא לסמוך עליהם. אבל אם דן והתוכח עמהם ולא קבלו דעתו, חייב לקבל דעתם. ולפ"ז אפשר שהירושלמי דיבר באופן כזה שלא דן עמהם בהוראתם, והספרי דיבר במקרה שכבר התוכח עמהם ולא הסכימו אתו.

ועיין צידה לדרך על פרש"י שהקשה מירושלמי הנ"ל. ותירץ לחלק בין דין התלוי בסברא, בזה אתה חייב לבטל סברתך מפני סברת הבי"ד הגדול, אבל בדבר המפורש לא תשמע להם.

עיין גן רוה שואל למה נצטוונו על דבר שלא מסתבר שיקרה שחכמים יאמרו על ימין שהוא שמאל ולהפך. ותירץ כגון שדרשו שין ימנית כאילו היא שין שמאלית ולהפך, צריך לקבל דבריהם כי כך קבלו איש מפי איש עד משה רבינו. ועי"ש יד חנוך שמציין הרבה מקומות שחז"ל דרשו כך. עוד שם מדייק לשון הילקוט שמעוני רמז תתקיא/ק' שלא כתב אומרים על שמאל אלא מראים על שמאל שהיא ימין. עוד שם הביא דוגמא לזה מהלכות תפילין סימן כז, מי שכותב בשמאל אע"פ ששאר כל מעשיו בימין, מניח תפילין ביד ימין, דאע"פ שאינה יד כחה אזלינן בזה אחר הכתוב "וקשרתם וכתבתם". הרי שמצינו שאומרים לו על ימין שהיא שמאל.

וראה מאמר מאורות הדף היומי גליון 597 –

בהוריות דף ב: מבואר, שחכם שהגיע להוראה ונוכח בפסק הלכה של הסנהדרין הסותר את דברי התורה, אינו רשאי לנהוג כדבריהם, ואם עשה כן, הרי שטעה בהבנת מצוות התורה "לשמוע דברי חכמים", שהרי לא נאמרה מצווה זו כדי לעבור איסורים על ידה.

לצד גמרתנו מציגים המפרשים את דרשת ה"ספרי" על הפסוק (דברים, יז/יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" – "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". משמע, כי בכל מקרה יש לציית לדברי הסנהדרין, גם כאשר לשומע נדמה כי הם טעו לחלוטין בדבריהם!

בעל "באר שבע" (על הוריות ט:) מחלק בין המקרה בו עוסקת סוגייתנו לבין המקרה שבו עוסק ה"ספרי". סוגייתנו, הוא אומר, עוסקת בחכם שנוכח בפסיקת חברי הסנהדרין הסותרת הלכה מפורשת באופן מובהק. לעומת זאת, ה"ספרי" עוסק בתלמיד חכם שדברי הסנהדרין אינם נראים לו מסברה בלבד. במקרה זה עליו לקבל את דבריהם ללא עוררין.

רמב"ן (ספר המצוות שורש א/ק"ו) ור"ן (בחי' סנהדרין צט.) כתבו, כי סוגייתנו וה"ספרי" עוסקים בשני מקרים שונים. גמרתנו מתייחסת לחכם, ששמע בשם הסנהדרין הוראה הנראית לו כשגויה. על חכם זה לעלות לירושלים ולשטוח את טענותיו לפניהם, ועד שהוא עושה כן, עליו להחמיר ולא לנהוג כדבריהם, שמא טעו. אולם, אם לא התקבלה דעתו לאחר שפרס בפניהם את נימוקיו והוכחותיו, חובה עליו לציית להם, ועל מקרה זה נסובים דברי ה"ספרי": "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין."

יש מזהאחרונים (אור החיים בחפץ ח' ק"ו) שביקשו לחדש, כי חובת הציות לסנהדרין אינה אלא שלא להקל מדבריהם, אך מותר לאדם להחמיר על עצמו במקום שהסנהדרין הקלו. לפיכך, קובעת סוגייתנו, כי חכם שלדעתו פסק הלכה מקל של הסנהדרין אינו נכון, עליו להחמיר על עצמו. ואילו ה"ספרי" קבע, כי כאשר תלמיד חכם סובר כי פסק הלכה שבו החמירו הסנהדרין שגוי הוא, אינו רשאי שלא לציית לדבריהם. אולם, סברתם נדחית (ראה

^ק ילקוט שמעוני דברים פרק יז רמז תתקיא – לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך מצות לא תעשה. ימין ושמאל אפילו מראין על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

^ק הרמב"ן בספר המצוות (שרש א' דף ו:) גם הקשה על הספרי הוזה מהוריות ט וכתב שחכם הראוי להוראה ויודע שהבי"ד טעו, אסור לו לבטל דעתו, אלא ינהג כדעתו לאסור, עד שישא עמהם ואם כולם יחלקו עליו בוודאי אזי חייב לעשות כדעתם ע"ש.

^ק אור החיים בספר חפץ ח' הוריות ב: (ד"ה שם בגמרא דטעו בדבר מצוה) מקשה על הסתירה בין הספרי לירושלמי ותירץ לחלק בין הורו לעשות, או רק הורו שמותר, שרק אם חייבוהו לעשות ולא עשה עובר על לא תסור. עוד תירץ לחלק שהירושלמי דיבר בתלמיד חכם גמיר וסביר שלגביו זה נקרא ידיעה והספרי דיבר על שאר העם דלא גמיר וסביר.

שדה צופים הוריות דף ט: (פ' מדברי הראשונים שפירשו, כי אסור להורות לחומרא מדברי הסנהדרין, וכחוראת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פרק י"ז הל' כ"ב), שהאוסר שמן של נכרים שחז"ל התירוהו, חוטא לאלוקיו "מפני שממרה על פי בית דין שהתירוהו" (עי' שו"ת "יביע אומר" ח"ו יו"ד סי' ז). ועיין שו"ת מלמד להועיל ח"ג סימן פב.

פ' ועיין שדה צופים על הוריות דף ט: שדוחה תירוצו הראשון של האור החיים מדברי רמ"א בתשובה ס"ס נד ועוד ראיות שגם כשהורו שמותר, אסור להחמיר אפילו בשב ואל תעשה כדמצינו בירושלמי ע"ז ב' ח' (ובתוס' ע"ז לו) ששמואל חייב את רב לאכול שמן הגויים שהתיר רבי.